

MTA TK Gyerekesély Műhelytanulmányok 2014/13

Csengeri kistérség

A kistérségben élő gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének, igényeinek és szükségleteinek felmérése 2014

Szontágh Éva

**MTA TK
Budapest
2014**

Készült a TÁMOP-5.2.1 támogatásával

Írta: Szontágh Éva

Szerkesztette: Bauer Zsófia

Kiadja az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

1014 Budapest, Országház u. 30.

<http://gyerekesely.tk.mta.hu/>

Tartalom

Összefoglaló.....	3
Bevezetés.....	8
1. A helyzetfelmérés módszerei.....	9
1.1. A vizsgálati minta	9
1.2. A kutatás kérdőíve	11
2. Demográfiai jellemzők.....	12
3. Gazdasági aktivitás.....	18
4. Szegénység és társadalmi kirekesztettség.....	22
4.1. Relatív jövedelmi szegénység.....	22
4.2. Anyagi nélkülözés és a hátrányok halmozódása.....	24
4.3. A családok szegénység érzete	29
4.4. Szociális szolgáltatások igénybevétele.....	31
5. Lakáshelyzet.....	33
5.1. A lakások állapota.....	33
5.2. A lakókörülmények külső megítélése.....	35
6. Korai szocializáció, nevelés, oktatás	37
6.1. Otthoni nevelési környezet	37
6.2. Bölcsőde.....	38
6.3. Óvoda	39
6.4. Iskola.....	42
7. A gyermeki szükségletek kielégítettsége	49
8. Egészség.....	54
9. Településsel kapcsolatos vélemények.....	58
10. Gyerekszegénység elleni program.....	61
Felhasznált irodalom.....	63
MELLÉKLET	66
1. számú melléklet: Kiegészítő táblázatok	67
2. számú melléklet: A felmérés kérdőívei.....	78

Összefoglaló

A Csengeri kistérségben a 18 év alattiak aránya meghaladja az országos átlagot.

Az is a térség fiatalosságát jelzi, hogy a 14 év alattiak aránya az aktívkorúakhoz és az időskorúakhoz képest is magasabb az országos átlagnál. Ugyanakkor a kistérségben élő gyerekek száma 16%-kal csökkent az elmúlt tíz évben. A kistérséget magas tényleges népességfogyás jellemzi. A népességfogyást nagyobb részben az elköltözés, kisebb részben pedig a természetes fogyás okozza. Ami a gyerekek nemzetiség szerinti megoszlását illeti, a roma gyerekek aránya az országos átlag több mint háromszorosa kistérségi adataink szerint.

Felmérésünk eredményei alapján a munkaerőpiaci részvétel nem marad el jelentősen az országos átlagtól.

A gyermekes családokban élő aktív korúak 48%-a tekinthető munkaerőpiaci szempontból aktívnak (alkalmazott, vállalkozó, alkalmi munkavégző). Ez az eredmény 5%-kal alacsonyabb az országos átlagnál. A közfoglalkoztatás magas aránya ellenére a felkeresett háztartások 17%-ában egyetlen foglalkoztatott sincsen. A munkaerőpiacon való elhelyezkedést nehezíti, hogy a gyermekes családokban élő felnőttek több mint harmadának legfeljebb általános iskolai végzettsége van.

A szegénység és társadalmi kirekesztettség többféle dimenzióban érinti a kistérségi gyermekes családokat.

A családok alacsony átlagos jövedelmének következtében a gyermekes háztartásoknak és a gyermekeknek több mint fele a szegénységi küszöb alatt él. Így a jövedelmi értelemben vett gyermekszegénység mértéke az országos átlagnak több mint kétszerese a kistérségben. Ami az anyagi nélkülözést illeti, a családok 39%-a depriváltak, több mint negyede pedig súlyosan depriváltak minősül. A jövedelmi

értelemben szegény családokat sokkal nagyobb mértékben érinti a nélkülözés, mint a nem szegényeket.

A kistérségi gyerekes családok lakókörülményei nem felelnek meg a társadalmilag elfogadható elvárásoknak.

A kistérségben a lakások közel negyede szubstandardnak minősül, ez az arány több mint hétszerese az országos átlagnak. A szegény családok mélyen az országos színvonal alatti lakásokban élnek, de lakókörülményeik a kistérségi átlagnál is rosszabbak. A kérdezőbiztosok véleménye szerint a szegény gyerekek egy jelentős részének lakókörnyezete korántsem ideális fejlődésük szempontjából. Ez leginkább akkor szembetűnő, amikor a magasabb jövedelmű háztartásokhoz viszonyítva vizsgáljuk a szegény családok lakókörülményeit.

A rosszabb és jobb anyagi helyzetű családok összességében hasonló otthoni nevelési környezetet teremtenek gyerekeiknek.

Több közös családi együttlét - attól függetlenül, hogy anyagi áldozatot igényel vagy sem - valamivel gyakoribb a nem szegény, mint a szegény háztartásokban. A kistérségben a gyerekek jellemzően együtt étkeznek szüleikkel és nagy többségüknek van az életkorának megfelelő könyve. A gyerekek közel háromnegyedének mesélnek a szülei. A legnagyobb hiány a fizetős családi programokban mutatkozik a kistérségben: a gyerekek alig harmada jut el a család szervezésében múzeumba, zenei vagy színházi előadásra.

Az óvodai hozzáférés lehetőségei kedvezőek a kistérségben.

A gyerekek nagy többsége időben, három éves kora körül elkezd az óvodát. Az öt éves korban vagy később óvodába kerülők aránya 5%, ez némileg meghaladja az országos értéket. A későn óvodába kerülők aránya valamivel alacsonyabb a szegények, mint a nem szegények között. Az óvodákról igen jó véleménnyel vannak a

szülők: legalább 91%-uk nyilatkozott pozitívan az óvoda által biztosított személyi és tárgyi feltételekről. Minden ötödik szülő problémásnak érzi ugyanakkor a gyerekek körében tapasztalható agressziót, minden hetedik pedig a csoportok magas létszámát.

A szegény családban élő gyerekek iskolai teljesítménye rosszabb, mint a nem szegényeké.

A szegény gyerekek körében gyakoribbak az iskolai kudarcok. A rosszabb anyagi körülmények között élő gyerekek közel harmadának 3,0 vagy az alatti a tanulmányi átlaga, tizedük évet ismételt, 6%-uk pedig kisegítő, felzárkóztató osztályba járt. A nem szegény gyerekek megfelelő értékei kedvezőbbek. Az alternatív, elsősorban fizetős fejlesztő programokon, foglalkozásokon, különórákon a szegény gyerekek kisebb arányban tudnak részt venni. Mindezek tükrében a fenntartható, iskolai felzárkózást és fejlődést elősegítő programoknak igen nagy a létjogosultsága a kistérségben.

A tehetősebb családokban eleve magasabb iskolai végzettséget várnak el a gyerekektől, mint a kevésbé tehetősekben. A különbség a felsőfokú tanulmányokat illetően a legszámottevőbb. Míg a nem szegény válaszadók 45%-a gondolja úgy, hogy gyermeke diplomás lesz, addig a szegény szülők között ez az arány 24%. Az iskolákban alapvetően a személyi, és a tárgyi feltételekkel is elégedettek a szülők; ez az elégedettség azonban mérsékeltebb az óvodákban tapasztaltnál. Hangsúlyosabban jelennek meg a gyerekközösséggel kapcsolatos problémák (erőszak, alkohol- és drogfogyasztás) is.

A gyerekszükségletek kielégítettsége kistérségi és országos szinten összességében hasonló. A térségben viszont a szegény gyerekek igényeit kevésbé képesek kielégíteni a családok, mint a nem szegényekét.

A magyarországi adatokhoz képest a Csengeri kistérségben elmaradást tapasztalunk a biológiai alapszükségletek közül a két pár megfelelő cipő biztosításában; a minőségi táplálkozás terén a különleges események megünneplésében; a megfelelő tanulási feltételek biztosításában, valamint a szocializációs alapszükségletek közül a beltéri

játékokkal való ellátottságban.

Kistérségi szinten a szegény családok gyermekei lényegesen nagyobb hiányt szenvednek, mint nem szegény társaik. Az összes szükségletet együttvéve és a hiány mértékét átlagolva a különbség kétszeres: az alacsony jövedelmű családokban a gyermekek 15%-ának, a magasabb jövedelműekben pedig 7%-ának szükségletei maradnak kielégítetlenül. A biológiai alapszükségletek közül a táplálékot mindkét családtípusban biztosítják a gyermekeknek. Érzékelhetően nagyobb gondot jelent a szegény családoknak a ruházkodás: a mintába került gyerekek 13%-ának nincsen két pár, minden időben használható cipője, 11%-nak pedig meleg téli felsőruhája. A szocializációs alapszükségletek közül a szegény családokban a beltéri és kültéri játékokban mutatkozik a legnagyobb hiány. A szegény családok számára gondot jelent továbbá a minőségi étkezés biztosítása, a gyermekek társas kapcsolatainak megfelelő szintű ápolása, valamint a tehetséggondozás.

A kistérségi gyerekek egészségi állapota rosszabb az országos átlagnál.

A kistérségben minden hatodik gyerek alacsony, 2500 grammnál kisebb súllyal született. Az alacsony születési súlyú gyerekeknél egyes felnőttkori betegségeknek, illetve a korai halálzásnak is magasabb a kockázata. Adataink szerint a Csengeri kistérségben látásprobléma az országosnak megfelelő arányban fordul elő, illetve diagnosztizálják azt a gyerekeknél; az egyéb tartós egészségügyi probléma viszont gyakoribb, mint az országos átlag. Ezen betegségekről a nem szegény szülők nagyobb arányban számoltak be, mint a szegények. Ebből nem következtethetünk arra, hogy a rosszabb anyagi körülmények között élő gyerekek egészségesebbek, mint a többiek. Inkább arról lehet szó, hogy a szegény családokban nem derül fény ezekre a betegségekre.

A felkeresett családok 60%-a hallott arról, hogy a kistérség részt vesz az országos Gyerekszegénység elleni programban. Ez azt is jelenti, hogy az elmúlt évhez képest nőtt a program ismertsége.

A magas részvételi arányt jelzi, hogy azon szegény családokban, ahol hallottak a programról, háromból két gyerek részt is vett benne. Nemcsak a jövedelmi küszöb alatt élő családok gyermekei jutottak hozzá a Gyerekesély szolgáltatásaihoz: a mintába került és a programról tájékozott nem szegény családokban körülbelül minden második gyerek részt vett valamely programelemben. A programról hallott felnőttek 39%-a résztvevője is volt annak, jellemzően igénybe vevőként, kis részben kísérőként vagy önkéntesként. A tájékozottság és a részvétel nyilván több irányból is összefügg: a megkérdezett felnőttek azért is hallhattak ilyen nagy arányban a programról, mert gyermekük részt vett benne, vagy ők maguk vonódtak be valamilyen formában.

Bevezetés

A tanulmány célja, hogy átfogó képet nyújtson a Csengeri kistérségben élő *gyermekes családok* helyzetéről, igényeiről, szükségleteiről. Az első, gyermekes családok megkérdezésén alapuló helyzetfelmérést 2013-ban készítettük egy gyermekszám szerint reprezentatív kérdőíves adatfelvétel alapján. A mostani, 2014-es felmérés az előző évivel azonos módszertannal készült. Egy év elteltével nem számít(hat)unk arra, hogy a családok helyzete és a gyermekek életkörülményei gyökeresen megváltoztak, ezért a 2013-as adatokat csak néhány ponton hasonlítjuk össze a jelenlegiekkel. Ahol az adatok közötti különbségek okait nem magyarázzuk vagy kommentáljuk, ott az eltérést a minta némileg eltérő összetételének tulajdonítjuk. A kistérségi adatokat lehetőség szerint összevetettük az országos értékekkel. Az országos referencia értékek elsősorban a 2011-es népszámlálás, a 2012-es KSH T-STAR (Területi Statisztikai Adatok Rendszere), valamint a TÁRKI Háztartásmonitor 2012-es reprezentatív adatain alapszanak; utóbbi felvételben saját kérdésblokkot is szerepeltettünk. A tanulmány egyes pontjain az összehasonlítás alapjául továbbá a 2009-es és 2012-es EU-SILC (European Union Statistics on Income and Living Conditions) indikátorok szolgálnak. A hivatkozás nélküli eredmények a 2014-es kistérségi kérdőíves felmérésünkből származnak.

1. A helyzetfelmérés módszerei

A kistérségben élő gyermekes családok életkörülményeit egy az érintettek megkérdezésén alapuló reprezentatív kérdőíves felvétel eredményei alapján mutatjuk be. A települési és háztartási mintaválasztást és az adatok elemzését az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Gyerekesély-kutató Csoportja végezte. Az adatfelvételt a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar Társadalomtudományi Tanszék és Szociális Munka Tanszék (Nyíregyháza) oktatói és hallgatói végezték 2014 szeptemberében. A kistérségben a felmérés mindkét alkalommal kilenc településen zajlott, a kiválasztás menetét alább közöljük.

1.1. A vizsgálati minta

A kérdőíves adatfelvételhez szükséges reprezentatív mintát többlépcsős, csoportos valószínűségi mintavételi eljárással alakítottuk ki. A felmérés ugyanazon a kilenc településen zajlott, mint tavaly, ezek: Csenger, Csengersima, Csengerújfalu, Pátyod, Porcsalma, Szamosangyalos, Szamosbecs, Szamostatárfalva, Tyukod. A települések kiválasztásánál feltételeztük, hogy a gyermekes háztartások életkörülményeit befolyásolja a háztartásban élő gyermekek száma, a település nagysága, illetve a településen élő romák aránya. Figyeltünk továbbá arra, hogy a legfontosabb Gyerekesély programelemeket működtető települések szerepeljenek a mintában. A településlistát a kistérségi munkatársakkal közösen véglegesítettük¹.

Következő lépésként a népességnyilvántartás adataiból a kiválasztott településeken gyerekszám szerinti rétegzett mintát vettünk a gyermekes háztartások közül. A háztartásokat az egy-, két- és háromgyerekes háztartás kategóriákon belül véletlen címgenerálással választottuk ki. Mivel a legtöbb gyermekes család a kistérségi

---

¹ A települési mintavételről részletesen lásd: Szontágh Éva (2013): Csengeri kistérség. A kistérségben élő gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének, igényeinek és szükségleteinek felmérése 2013. MTA TK Budapest.

központban él, ezért a mintaválasztás során Csengerben 15%-os, a többi településen 35%-os mintavételi aránnyal dolgoztunk. A mintát pótminta egészítette ki. A címlista és pótcímlista alapján a hallgatók több mint ötszáz háztartást kerestek fel. Az alacsony válaszadási hajlandóság, illetve a népszégnyilvántartótól kapott címekben tapasztalható esetleges pontatlanságok miatt nem sikerült minden címen felvenni a kérdőívet. A lekérdezés során adódott kisebb mintabeli eltolódásokat súlyozással korrigáltuk, így a súlyozott adatbázis 356 háztartásra és 667 gyermekre tartalmaz adatokat (1. tábla). A tavalyi súlyozott minta gyakorlatilag azonos nagyságú volt: 348 háztartás és 666 gyermek adatait elemeztük.

1. tábla: A Csengeri kistérség vizsgált településein élő gyermekes háztartások száma összesen és a súlyozott vizsgálati mintában (2014, db)

település	gyermekes háztartások							
	Populáció				minta			
	egy	kettő	három és több gyermek	összesen	egy	kettő	három és több gyermek	összesen
Csenger	242	134	80	456	37	22	13	72
Csengersima	35	23	15	73	12	8	5	25
Csengerújfalu	38	32	17	87	13	11	6	30
Pátyod	29	23	11	63	10	8	4	22
Porcsalma	97	71	86	254	34	25	30	89
Szamosangyalos	25	22	12	59	9	8	4	21
Szamosbecs	22	14	8	44	8	5	3	16
Szamosatárfalva	13	9	13	35	5	3	5	13
Tyukod	95	56	43	194	33	20	15	68
összesen	596	384	285	1265	161	110	85	356

Forrás: Járási népszégnyilvántartás 2014

1.2. A kutatás kérdőíve

A 2013-as és 2014-es adatfelvételben azonos kérdőívet használtunk. Az adatfelvétel során a mintába került családokról először egy Háztartás kérdőívet töltöttek ki a hallgatók. Ebben adatokat gyűjtöttünk a háztartásban élő személyek neméről, életkoráról, iskolázottságáról, gazdasági aktivitásáról, a család szerkezetéről, jövedelmi viszonyaikról, segélyekhez, támogatásokhoz való hozzáférésükről, lakáshelyzetükről, esetleges díjhátralékaikról, egészségi állapotukról, saját helyzetükhöz való viszonyulásukról. A következő lépésben a háztartásban élő minden gyerekről külön Gyermek kérdőívet vettünk fel, mely feltérképezte a következő témaköröket: óvodai, iskolai jellemzők, betegségek előfordulása, gyermekszükségletek kielégítettsége, gyermek-szülő kapcsolatának jellege. A kérdőíveket a mellékletben közöljük.

2. Demográfiai jellemzők

A Csengeri kistérségben a népességre vetített születésszám² (10,6‰) az országos érték (9‰) feletti és meghaladja a megyei átlagot (9,9‰) is. A halálozások aránya (13,0‰) gyakorlatilag megegyezik az országos átlaggal (12,8‰), és fölötte van a megyei átlagnak (11,8‰). A kistérségben tehát természetes fogyás (-2,2‰) tapasztalható; ez a fogyás az országosnál (-4,0‰) kisebb, a megyeinél valamivel (-1,9‰) nagyobb léptékű. A népesség változásának mérésekor figyelembe kell vennünk a vándorlási különbözetet is. Az országban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből költöznek el a legtöbben: az ezer állandó lakosra jutó oda- és elvándorlások különbsége -5,3‰. A Csengeri kistérségben az elköltözés még a megyei átlagnál is jelentősebb, ugyanis a vándorlási egyenleg -6,1‰. A térség népességmegtartó- és vonzó ereje tehát igen alacsony. A természetes fogyást és a negatív vándorlási egyenleget együttesen figyelembe véve a Csengeri kistérséget magas tényleges népességfogyás jellemzi (-8,3‰; a megfelelő megyei érték "mindössze" -7,2‰)³. A népességfogyást nagyobb részben az elköltözés, kisebb részben pedig a természetes fogyás okozza.

A Csengeri kistérségben az országos átlaghoz képest magas a gyermek- és fiatalok aránya (0-17 évesek)⁴ a lakónépességben: országosan ez az arány 17%, a kistérségben pedig 20,5%⁵. A térség fiatalosságát jelzi, hogy a 14 év alattiak aránya az aktívkorúakhoz és az időskorúakhoz képest is magasabb az országos átlagnál. A kistérség az országos szinthez képest kevésbé elöregedő, ugyanakkor az

---

² A bekezdésben a következő mutatókat használjuk. Nyers élveszületési arányszám: élveszületések száma ezer lakosra vetítve (az év közepi lakónépességéből). Nyers halálozási arányszám: halálozások száma ezer lakosra vetítve (az év közepi lakónépességéből). Természetes szaporodás/fogyás: élveszületések és halálozások különbsége ezer lakosra vetítve. Vándorlási különbözet: odavándorlás és elvándorlás különbsége ezer állandó lakosra vetítve. Tényleges szaporodás/fogyás: természetes szaporodás és vándorlási különbözet együtt ezer lakosra vetítve.

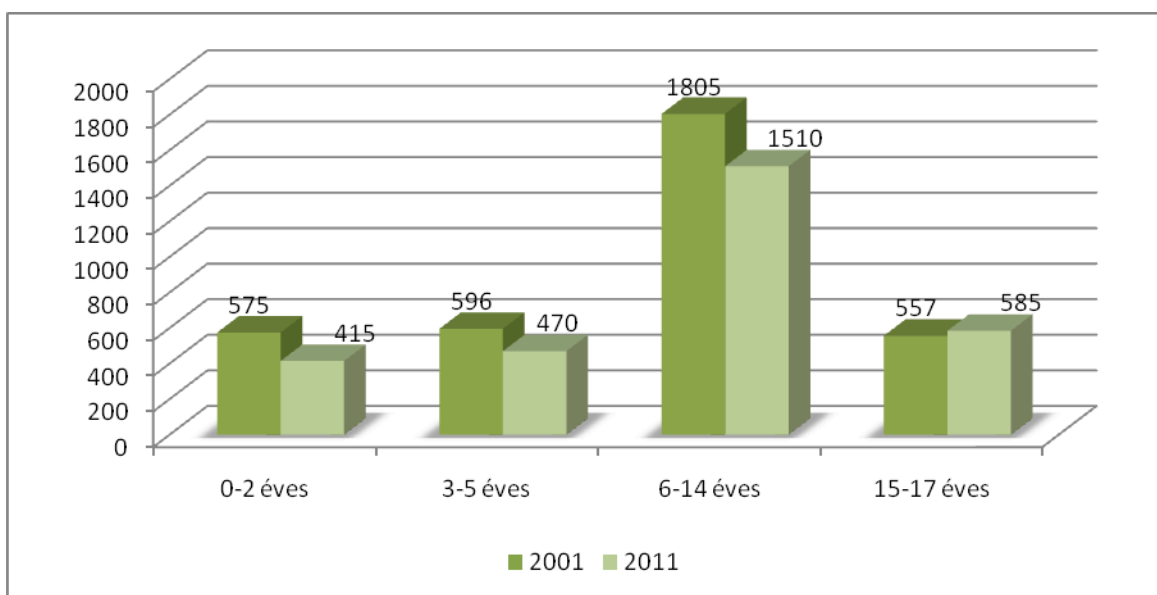
³ A népmozgalmi adatok forrása: KSH-TSTAR 2012 alapján saját számítás.

⁴ A tanulmány további részében az egyszerűség kedvéért a 0-17 évesekre gyerekeként hivatkozunk.

⁵ KSH TSTAR 2012 alapján.

idős népesség eltartottsági rátája alig tér el az országostól. A Csengeri kistérségben az aktív korú népesség tehát az országos átlaghoz képest arányaiban valamivel több gyermek- és időskorút tart el.⁶

1. ábra: A Csengeri kistérségben élő gyermekek egyes korcsoportjai 2001-ben és 2011-ben (fő)

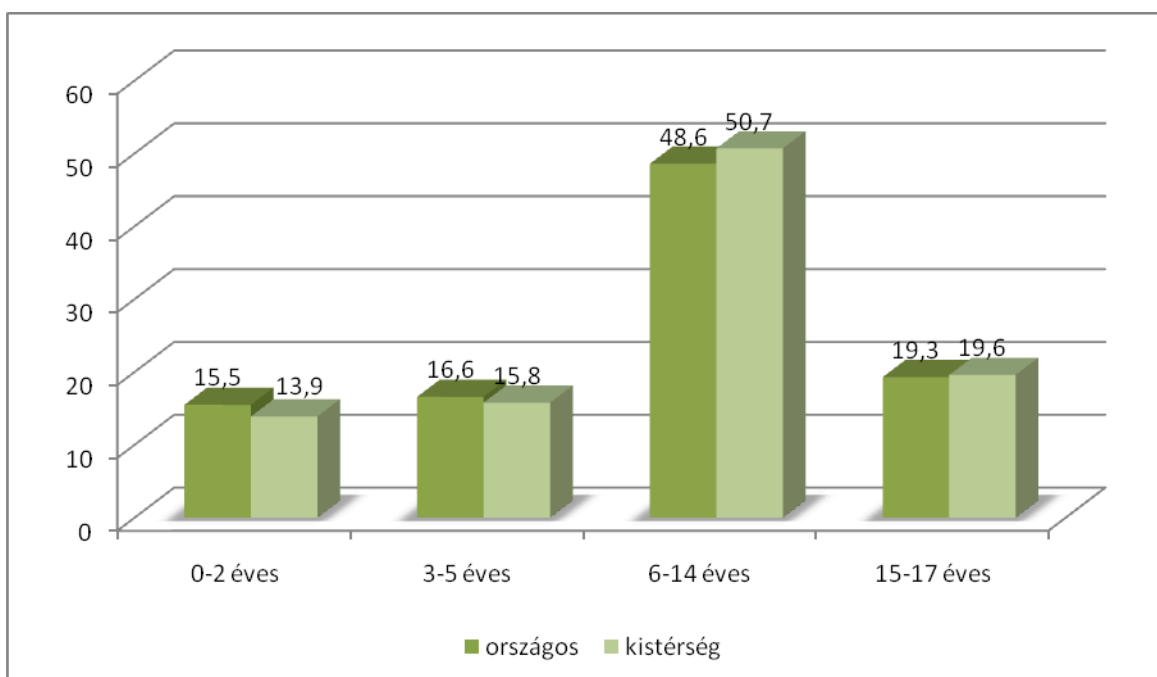
Forrás: Népszámlálás 2001, 2011 alapján saját számítás

2011-ben mind az országban, mind a vizsgált térségben kevesebb gyermek élt, mint 2001-ben. A Csengeri kistérségben a gyerekek létszáma 3533 főről 2980 főre, összesen 16%-kal csökkent a két legutóbbi népszámlálás között eltelt tíz évben. A csökkenés a 15-17-éveseken kívül az összes korosztályt érintette (1. ábra). Arányaiban a legerősebb fogyás a 0-2 évesekre jellemző, ők 28%-kal (160 fővel) lettek kevesebben.

⁶ 100 aktívkorúra az országban 24 gyerek, a Csengeri kistérségben 30 gyerek jut (a gyermeknépesség eltartottsági rátája). A 100 gyermekkorúra jutó időskorúak száma (öregedési index) országos szinten 161, a kistérségben pedig 132. 100 aktívkorúra pedig az országban 40, a Csengeri kistérségben 38 időskorú esik (az idős népesség eltartottsági rátája). Továbbá: 100 aktívkorú 61 gyermek- és időskorúról gondoskodik országos átlagban, és 68-ról a kistérségben. Szontágh Éva (2013): Csengeri kistérség. A kistérségben élő gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének, igényeinek és szükségleteinek felmérése 2013. MTA TK Budapest.; Népszámlálás 2011.

Az egyes korcsoportok aránya az országoshoz igen hasonló. Annyi minimális eltérés megemlíthető, hogy a magyarországi átlaghoz képest a két év alattiak 2%-kal kevesebben, az általános iskolás korúak pedig 2%-kal többen vannak a kistérségben. (2. ábra).

2. ábra: A Csengeri kistérségben élő gyermekek életkori megoszlása (%)

Forrás: Népszámlálás 2011 alapján saját számítás

A közbeszédben és a társadalomtudományi szakirodalomban egyaránt többféle meghatározás létezik arról, hogy kit tekinthetünk romának, ezért nehéz erre a kérdésre egyértelmű tudományos választ adni. Az egyik álláspont szerint azt tekintik romának, akit a környezetükben élő nem romák annak tartanak⁷. Egy másik

⁷ Ezt az álláspontot képviselte a jól ismert kutató, Kemény István: Kemény István - Janky Béla - Lengyel Gabriella (2004): A magyarországi cigányság, 1971-2003. Gondolat, MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest. Havas Gábor - Kemény István - Kertesi Gábor (2000): A relatív cigány a klasszifikációs küzdőtéren. In: Horváth Ágota - Landau Edit - Szalai Júlia (szerk.): Cigánynak születni. Tanulmányok, dokumentumok. Aktív Társadalom Alapítvány - Új Mandátum, Budapest.

megközelítés szerint roma az, aki romának vallja magát⁸. A népszámlálás az önbevallás elvére épít, így felmérésünk kérdőívében mi is ezt az elvet követtük. Többféleképpen nyilatkozhattak nemzetiségükről a válaszadók: a megkérdezett első- és másodsorban milyen nemzetiségűnek vallja magát, valamint rajta kívül van-e olyan személy a háztartásban, aki romának tekinti magát. Ezeket a válaszokat összesítve a háztartások közül azokat tekintettük roma háztartásnak, ahol legalább egy személy romának vallotta magát.

2. tábla: A 0-17 éves roma és nem roma gyerekek aránya korcsoportonként a Csengeri kistérségben (2014, %, N=667)

korcsoport	nem roma	roma
0 - 2 év	62,2	37,8
3 - 5 év	64,9	35,1
6 - 14 év	59,4	40,6
15 - 17 év	72,2	27,8
kistérség összesen	63,5	36,5
országos*	88,7	11,3

*TÁRKI Háztartásmonitor 2012

A 2011-es népszámlálás során Magyarországon a lakosság 3%-a, 315 ezer ember⁹ vallotta magát romának. A Csengeri kistérségben ehhez képest több mint négyszeres – 1704 fővel 13%-os – a romák aránya a teljes népességben belül. A Kistérségi tükör¹⁰ jegyzői becslésre támaszkodó adatai alapján a térségben még ennél is magasabb, 19% a cigányok aránya. 2014-es kistérségi felmérésünk eredménye szerint a romák

⁸ Ezen a véleményen vannak például: Ladányi János - Szelényi Iván (2000): Ki a cigány? In: Horváth Ágota - Landau Edit - Szalai Júlia (szerk.): Cigánynak születni. Tanulmányok, dokumentumok. Aktív Társadalom Alapítvány - Új Mandátum, Budapest.

⁹ Másfélszer annyian, mint 2001-ben. Bojer Anasztázia, Kovács Marcell, Simor Éva, Vörös Csabáné, Waffenschmidt Jánosné (2013): 2011. évi Népszámlálás. 3. Országos adatok. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.

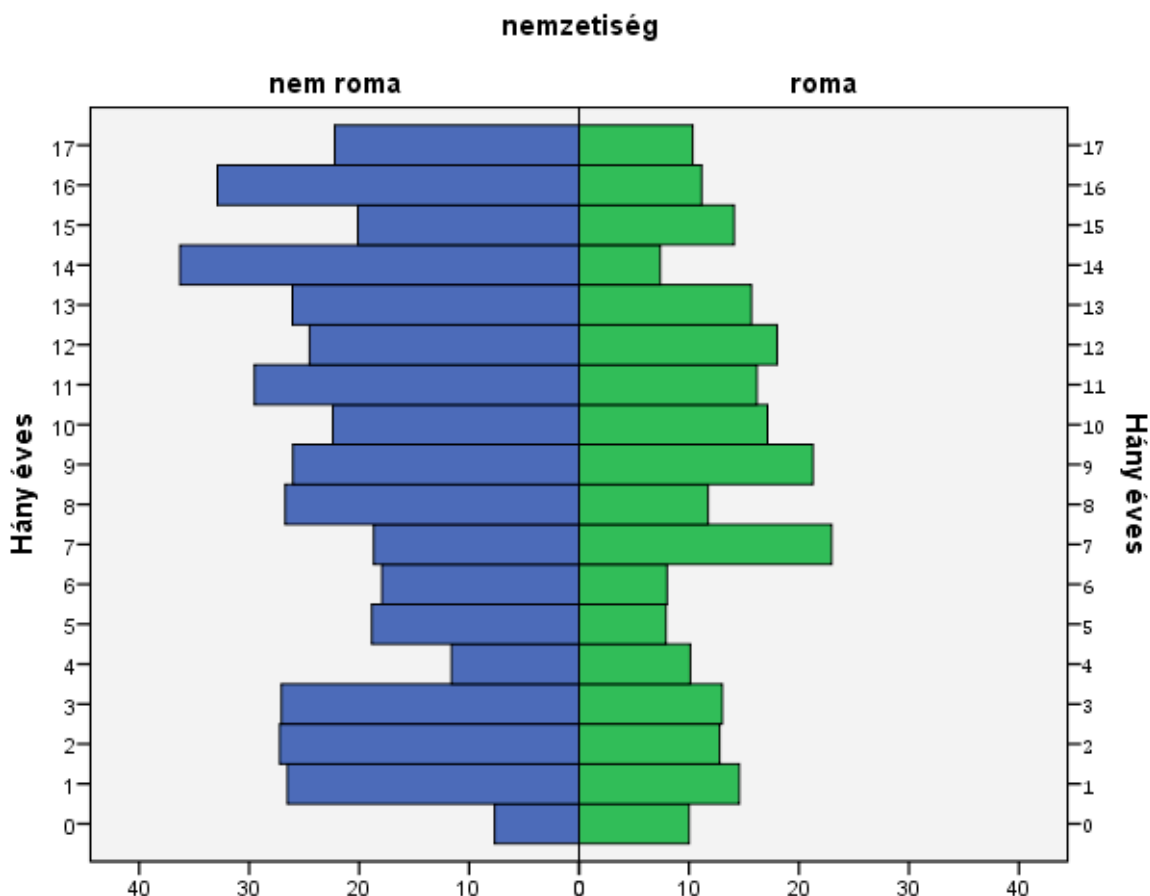
¹⁰ Csengeri kistérség. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye. Észak-Alföld régió. Kistérségi helyzetelemzés (é.n.). TÁMOP-5.2.1. MTA Gyerekesély-kutató Csoport, Budapest.

aránya a gyerekek körében az országos átlag több mint háromszorosa: 11 versus 36,5% (2. tábla).

3. ábra: A roma és nem roma gyerekek korpiramisa a Csengeri kistérségben

(2014, fő, N=665)

A 2013-as mintánkban 40% volt a roma gyermekek aránya. Mivel a háztartási mintavételnél a nemzetiség nem volt szempont, a két adat különbségéből nem következtethetünk a roma gyermekek arányának csökkenésére. Azt mindenesetre ki kell emelni, hogy a 2014-es mintában a roma gyermekek aránya az általános iskolás korosztályban legmagasabb (41%), de közel azonos az arányuk a legfiatalabb korcsoportokban is (38%, 3. tábla, 3. ábra). A kutatás során felkeresett összes gyermekes háztartás 30%-a roma háztartás. A mintába került gyerekeknek pedig 37%-a él olyan családban, amelynek van legalább egy roma tagja. Ami a gyerekszámot

illeti, az egy gyermeket nevelő családok mindössze ötöde (22%), a két gyermeket nevelőknek pedig negyede (24,5%) roma nemzetiségű. A három- és többgyerekes háztartásokat magas szegénységi kockázatúnak tekintjük mind a jövedelmi szegénység, mind a súlyos anyagi nélkülözés terén¹¹. A kistérségben a sokgyerekesek 24%-os aránya jóval meghaladja az országos átlagot (14%). Ha a családokat nemzetiségi bontásban vizsgáljuk: a roma családok 41,5%-a nevel három- és több gyermeket; a nem roma családokban a megfelelő arány mindössze 16% (3. tábla). Ha a nagycsaládosokat vesszük alapul, a különbség jóformán elhanyagolható: a három és több gyermeket nevelő háztartások 52%-a roma, 48%-a nem roma nemzetiségű.

3. tábla: A magas szegénységi kockázatú háztartástípusok előfordulása

a mintában (2014, %, N=356)

A háztartás típusa	kistérség			országos*
	nem roma	roma	összesen	
egy szülő gyermekkel háztartások	11,6	16,0	12,9	22
három- és többgyerekes háztartások	16,4	41,5	23,9	14,2

*TÁRKI Háztartásmonitor 2012

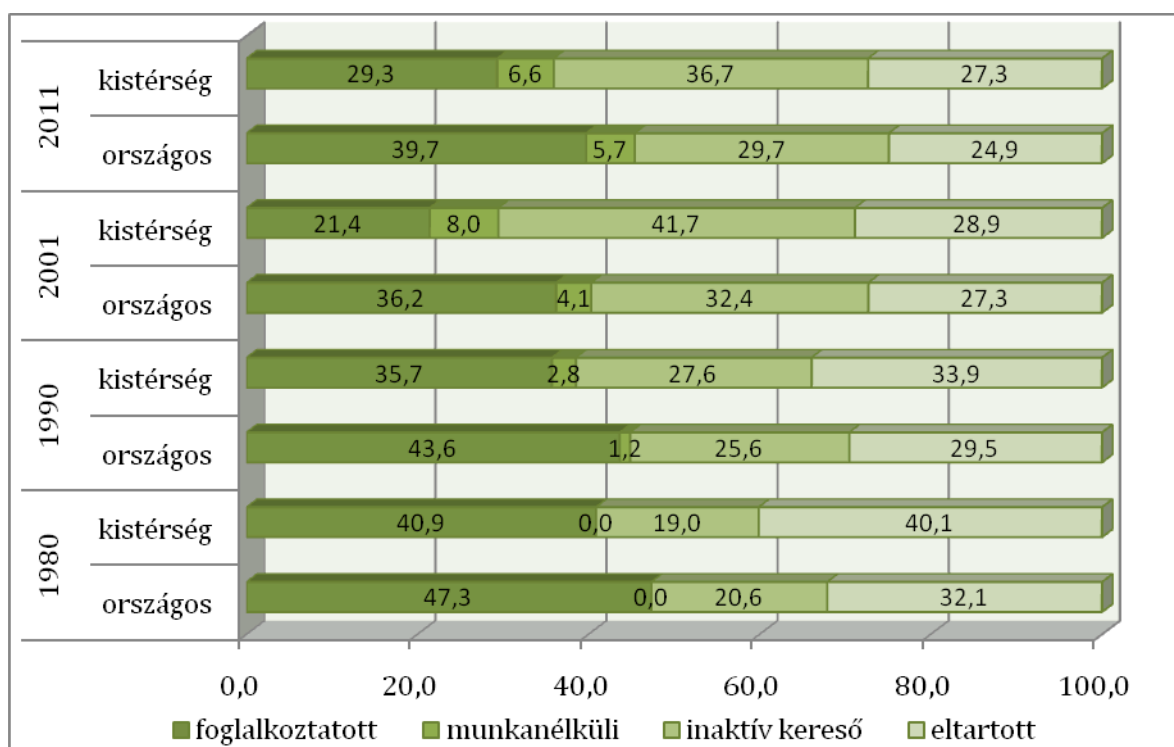
A másik szegénységgel veszélyeztetett családtípus az egy szülő gyerekkel típusú háztartás. Az egyszülős háztartások aránya számításaink szerint a kistérségben alacsonyabb az országos átlagnál. Ez az együttélési forma valamivel kevésbé jellemző a romákra (12%), mint a nem romákra (16%).

¹¹ KSH (2013): A relatív jövedelmi szegénység és a társadalmi kirekesztés (Laeken-i indikátorok), 2012. Statisztikai Tükör 2013/66.

3. Gazdasági aktivitás

A foglalkoztatottság jelentősen csökkenti a szegénységi kockázatot. Magyarországon az összes háztartás viszonylatában azt látjuk, hogy míg a foglalkoztatottak körében 5%-os a jövedelmi szegénységi ráta, addig a nem foglalkoztatottak körében ennek több mint háromszorosa (17%), a munkanélküli háztartásokban pedig kilencszerese (49,5%)¹².

4. ábra: Gazdasági aktivitás 1980-2011 között a 15 éves és idősebb népesség körében a Csengeri kistérségben (%)

Forrás: Népszámlálás 2001, 2011

¹² EU-SILC 2012. A felmérés megállapításai a 2011-es évre vonatkoznak. In: KSH (2013): A relatív jövedelmi szegénység és a társadalmi kirekesztés (Laeken-i indikátorok), 2012. Statisztikai Tükör 2013/66.

A kistérségi foglalkoztatottság aránya már a rendszerváltás környékén és azt megelőzően is elmaradt az országostól (4. ábra). Bár a rendszerváltás után országsszerte csökkent a foglalkoztatás mértéke¹³, a visszaesés a Csengeri kistérségben az országos átlagnál drasztikusabb volt. A mutatók 2001-ben voltak a legkedvezőtlenebbek, ebben az évben a 15 éves és idősebb népességnek mindössze bő ötöde volt foglalkoztatott. Tíz év múlva valamelyest javult a helyzet, ekkor 29%-os foglalkoztatottságot mértek a kistérségben. Ez az érték 10%-kal maradt el az országos szinttől.

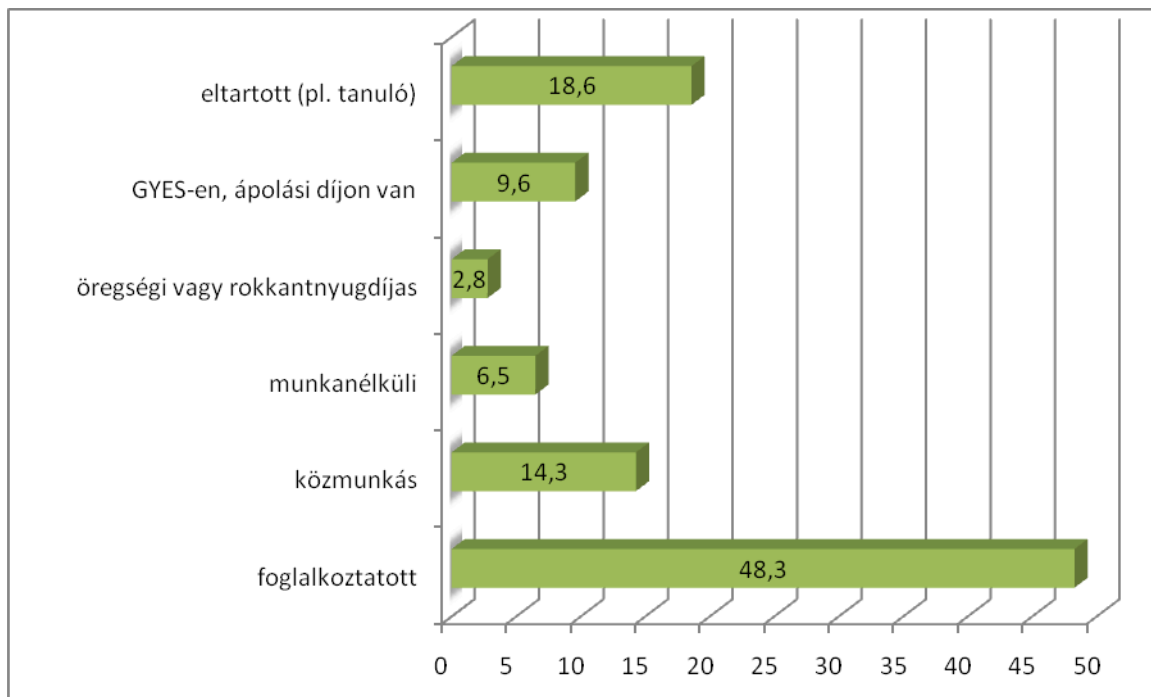
2014-es felmérésünk mintájába relatíve sok foglalkoztatott került: a gyermekes családokban élő aktív korúak 48%-a tekinthető munkaerőpiaci szempontból aktívnak (5. ábra). Ide tartoznak azok, akik alkalmazottként, vállalkozóként dolgoztak, vagy alkalmi munkát végeztek. Ez az eredmény a 2011-es népszámlálás kistérségi adataihoz képest kedvezőnek minősül, a 2012-ben TÁRKI által mért országos átlagnál pedig 5%-kal alacsonyabb¹⁴. A 2013-as adatfelvétel eredményei 43%-os foglalkoztatottságot mutattak. A legtöbb foglalkoztatott a településen végezte munkáját (69%), de nem ritka az sem, hogy a munkavállalók a közeli kisvárosba (17%, feltételezhetően Csengerbe) vagy faluba (9%) ingáznak. Kevesen (2,5%) nyilatkozták azt, hogy az elmúlt tizenkét hónapban alkalmi vagy idegymunkát végeztek. Adataink szerint a családok 83%-ában volt legalább egy foglalkoztatott.

---

¹³ Népszámlálás 2001.

¹⁴ Az aktív korúak között a - nem közmunkásként - foglalkoztatottak aránya 53% volt 2012-ben (TÁRKI Háztartásmonitor 2012).

5. ábra: A gyermeket családban élő aktív korúak (16-62 évesek) gazdasági aktivitása a Csengeri kistérségben (2014, %, N=800)

A kistérségben jelentős a közfoglalkoztatottak aránya (14%). Magas azon családok száma, ahol a háztartásban a foglalkoztatottság a közfoglalkoztatást jelentette: ez a megkérdezettek 17%-át érinti (4. tábla). A közmunka átlagos időtartama két-három hónap volt az elmúlt egy évben. Még így is magas azok aránya, akik közmunkásként sem dolgoztak, és a háztartásban egyetlen foglalkoztatott sincsen: ez minden hatodik családról mondható el (17%).

4. tábla: A gyermeket háztartásokban élő aktív korúak foglalkoztatási státusza a Csengeri kistérségben (2014)

Foglalkoztatotti státus	%	háztartás
a háztartásban van foglalkoztatott	83,1	296
ezen belül: csak közfoglalkoztatott van	16,9	62
a háztartásban nincs foglalkoztatott	16,9	60
összesen	100,0	356

A munkaerőpiacon való elhelyezkedést elősegíti, a szegénységi kockázatot pedig csökkenti a minél magasabb iskolai végzettség. Kutatások azt is kimutatták, hogy a szülők iskolai végzettségének és gazdasági aktivitásának fontos szerepe van abban, hogy gyermekeik később hogyan boldogulnak a munkaerőpiacon. Egy 2014-es kutatás eredményei szerint: „... a magas iskolai végzettségű szülők gyermekei jobb eséllyel indulnak a munkaerőpiacon, a munkanélküli apák gyermekei pedig nagy eséllyel válnak szintén munkanélkülivé.”¹⁵

Magyarországon az utóbbi évtizedekben egyre növekedett a népesség iskolázottsági szintje, a legdinamikusabban az érettségizettek aránya emelkedett a felnőtt népesség körében. 1960-ban a 18 éves és idősebb népesség 9%-ának, 2001-ben már több mint egyharmadának, 2011-re pedig majdnem felének volt érettségi bizonyítványa¹⁶.

5. tábla: A gyermekes családokban élő felnőttek legmagasabb iskolai végzettsége a Csengeri kistérségben (2014)

Iskolai végzettség	%	fő
kevesebb mint 8 általános	4,6	37
8 általános	31,9	254
szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül	27,6	220
érettségi	29,9	238
felsőfok	6,0	48
összesen	100,0	797

Adataink szerint a kistérség gyermekes családjaiban az érettségizettek aránya közel 20%-kal marad el a magyar felnőtt népességre vetített átlagtól. A gyermekes családokban élő felnőttek több mint harmada (36,5%) pedig legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik (5. tábla).

¹⁵ A felmérés a kutatást megelőző évben frissen szakképzettséget szerzett pályakezdő szakiskolásokat vizsgálta. Makó Ágnes (2014): A szakképzett pályakezdők munkaerő-piaci helyzete és elhelyezkedési esélyei. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet, Budapest. 4. o.

¹⁶ Népszámlálás 2011.

4. Szegénység és társadalmi kirekesztettség

A szegénység és társadalmi kirekesztettség több dimenzióban mérhető¹⁷; a nemzetközi standardnak megfelelően ilyenek: a jövedelmi helyzet (relatív jövedelmi szegénység, 4.1. pont), az anyagi javakkal való ellátottság (anyagi depriváció, 4.2. pont) és a foglalkoztatottság (3. fejezet és 4.2. pont). Mindhárom állapot mérésére objektív jellegű, összetett mutatókat használnak. A gyermekes családok életkörülményei körvonalazhatók szubjektív mutatókkal is úgy, hogy megkérdezzük az érintetteket, hogy miként vélekednek saját helyzetükről (4.3. pont). A szegénység enyhítésében fontos szerepet játszanak a szociális szolgáltatások és juttatások. Ezek igénybevételét a 4.4. pontban térképezzük fel.

Ahogy az az országos adatokból is kitűnik, a szegénység és nélkülözés bizonyos csoportokat jobban veszélyeztet. Így például a 18 év alattiak körében a jövedelmi szegénység kockázata a magyar átlag 1,6-szorosa. Magasabb továbbá a szegénységi ráta az egyszülős és sokgyerekes, valamint a foglalkoztatott nélküli családokban. Az anyagi nélkülözés kockázata a sokgyerekes, az egy szülő gyermekkel típusú és a munkanélküli háztartásokban nagyobb Magyarországon¹⁸.

4.1. Relatív jövedelmi szegénység

Eredményeink szerint az alacsony foglalkoztatottság következtében a gyermekes családok – bevallott – egy főre jutó átlagos jövedelme 44 500 forint a Csengeri kistérségben. Ez az összeg a 64 400 forintos országos átlagjövedelemnek¹⁹

---

¹⁷ KSH (2013): A relatív jövedelmi szegénység és a társadalmi kirekesztés (Laeken-i indikátorok), 2012. Statisztikai Tükör 2013/66. Gábos András – Szívós Péter – Tátrai Annamária (2012): Szegénység és társadalmi kirekesztettség Magyarországon, 2000-2012. In: Szívós Péter – Tóth István György (szerk.): Egyenlőtlenség és polarizálódás a Magyar társadalomban. TÁRKI Monitor Jelentések 2012.

¹⁸ KSH (2013): A relatív jövedelmi szegénység és a társadalmi kirekesztés (Laeken-i indikátorok), 2012. Statisztikai Tükör 2013/66.

¹⁹ TÁRKI Háztartásmonitor 2012 alapján.

mindössze 67%-a. Jövedelmi értelemben szegénynek tartjuk azokat a háztartásokat, amelyek egy meghatározott havi bevételnél kevesebb összegből gazdálkodnak. A tanulmányban a továbbiakban a - TÁRKI Háztartásmonitor 2012 eredményei alapján számított - havi nettó 66 000 forintos jövedelmet tekintjük *relatív szegénységi küszöbnek*²⁰; az ez alatt élő családokat, gyerekeket pedig jövedelmi szempontból szegénynek.

6. tábla: A jövedelmi szegénységben élő 0-17 évesek aránya a Csengeri kistérségben (%)

Az OECD2 ekvivalens jövedelem mediánjának 60%-a alatt élők				
országos 2009*	országos 2012*	kistérség 2014		
		roma	nem roma	összesen
21,9	26	63,2	45,2	50,6

*TÁRKI Háztartásmonitor 2009 és 2012

Az alacsonyabb átlagos jövedelem következtében a kistérségi gyermeki háztartásoknak (51%) és a gyermekeknek (55,5%) több mint a fele a szegénységi küszöb alatt él. Különösen magas ez az arány annak fényében, hogy a jövedelmi értelemben vett gyermekszegénység mértéke országosan 26% (6. tábla). A 2013-as adatfelvételben a mintába került háztartások 59%-a volt szegény, az idén tehát magasabb átlagjövedelmű családok szerepeltek a mintában. A szegénységi kockázat markánsan különbözik a magyar és nem magyar nemzetiségű családokban: a roma háztartások 63%-a, a magyar háztartások 45%-a szegény. Felmérésünk eredményei szerint a roma családban élő gyerekek 68%-a szegény; ez 20%-akkal haladja meg a nem roma családban élő szegény gyerekek arányát (48%). Ha a nem szegényeket vesszük alapul, a különbség sokkal szembeötlőbb: a nem szegény gyerekek

²⁰ A szegénységi küszöb megállapításakor az OECD2 skálával számított ekvivalens jövedelem mediánját veszik alapul a háztartásokban. Az ekvivalens mediánjövedelem 60%-a, a szegénységi küszöb havi nettó 66 000 Ft volt a TÁRKI Háztartásmonitor 2012 vizsgálatban. Az OECD2 együtthatók értéke: 1 (első felnőtt), 0,5 (további felnőttek: a), 0,3 (gyermekek). Képletben kifejezve: $E=1+0,5*(NA-1)+0,3*NC$, ahol NA a felnőttek, NC a gyermekek száma a háztartásban. Forrás: KSH (2005): A jövedelem mint az országos anyagi jólét mérőszáma. Társadalomstatisztikai Füzetek 43.

háromnegyede nevelkedik magyar (74%), negyede pedig roma családban (26%, lásd Melléklet).

4.2. Anyagi nélkülözés és a hátrányok halmozódása

A Csengeri kistérségben a háztartások 68%-a nem képes arra, hogy egy nagyobb összegű (60 000 forintos), váratlan kiadást saját forrásaiból fedezzen. A kistérségi szegény családok anyagi biztonsághiányának bizonyítéka, hogy körükben ez az arány 79%, a nem szegények körében pedig 56%. Az országos átlag e tekintetben szintén magas, az összes háztartásra vetítve 76%; az Európai Unió (EU) huszonhét országának átlaga pedig ennek pontosan a fele²¹. Egy másik országos reprezentatív felmérés szerint Magyarországon 81% azon háztartások aránya, amelynek tagjai képtelenek a váratlan kiadások fedezésére²².

A mintába került háztartások több mint negyedének (27%) van valamilyen rezsiköltség- vagy hiteltörlesztés elmaradása, illetve tartozása. A szegény és nem szegény családok között nincsen szignifikáns különbség ebben a tekintetben. A fizetési hátralék az összes gyermekes családra vetítve 5 ezer forinttól 3 millió forintig terjed. Az elmaradás átlagosan 197 ezer forint, az adósok felénél azonban nem haladja meg az 66 ezer forintot. A lakásfenntartás terén legtöbbször villanyszámla (12%) és vízszámla (8%) elmaradással küzdenek, de említésre méltó a lakáshitel és egyéb rezsiköltség (6-6%), valamint a gázzámla (5%) hátralék is (7. tábla).

---

²¹ EU-SILC 2012. A felmérés megállapításai a 2011-es évre vonatkoznak.

²² TÁRKI Háztartásmonitor 2012.

7. tábla: Az eladósodás mértéke a gyermekes háztartások között a Csengeri kistérségben (2014)

Van-e elmaradásuk az alábbi költségek terén?	szegény %	nem szegény %	összesen %	összesen háztartás
Lakásfenntartás				
áram/villanyszámla	14,6	9,2	11,9	6
víz-, csatornaszámla, távfűtésszámla	9,3	7,1	8,2	21
lakáshitel, áruhitel esetében törlesztőrészlet	4,2	7,8	6	41
egyéb rezsiköltség (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás)	8,3	3,6	5,9	28
gázszámla	6,5	4,1	5,3	20
lakbér, albérleti díj, közös költség	1	2,2	1,6	6
Egyéb				
tartozás családnak / barátnak / ismerősnek	8,9	7,5	8,2	18
bolti tartozás	3,7	2,2	3	10
más költség	2,2	2	2,1	28

Az egyéb költségek közül jelentős mértékű a családi/baráti tartozást – esetleg uzorakamatot - törleszteni nem tudók aránya (8%). A család anyagi helyzetétől függetlenül a megkérdezettek 5%-a érzi annak veszélyét, hogy a fizetési hátralék miatt most vagy a jövőben elveszíthetik lakásukat.

Számos családnál az is előfordult, hogy fizetési elmaradás miatt szüneteltették a közüzemi szolgáltatást. Ez a villanyáram esetében a családok 9%-át érintette (33 háztartás); a gáz esetében 5% (18 háztartás), a víz esetében pedig 4% (15 háztartás), számolt be erről. Ezek közül néhány (szám szerint 3-5) mintába került lakásban az adatfelvételkor is szünetelt a szolgáltatás.

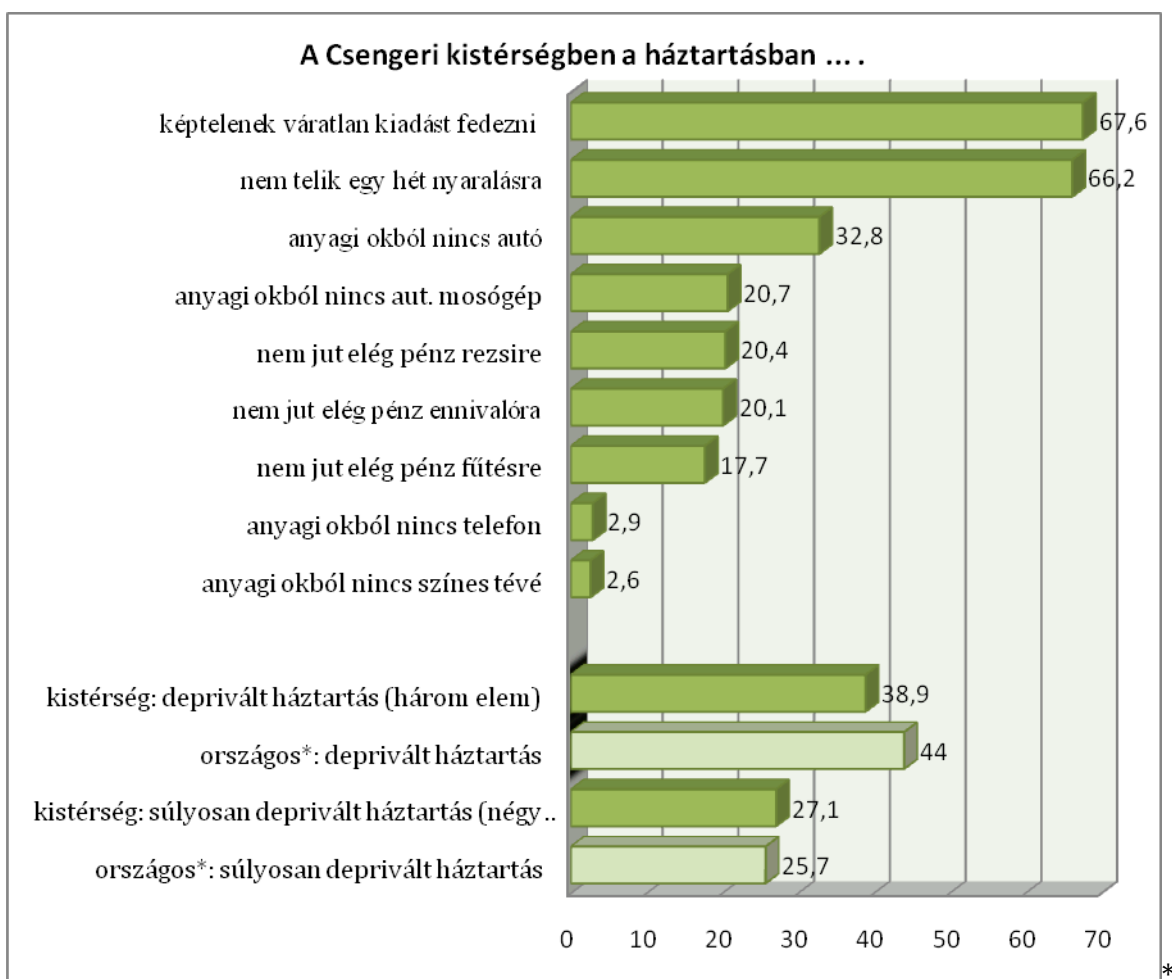
Mint említettük, a kirekesztettségnek a jövedelmi szegénységen kívül vannak más elemei is. Az egyik ilyen az *anyagi depriváció*, amely bizonyos anyagi javaktól való megfosztottságot jelent. A szakemberek az anyagi depriváció mérésére egy kilenc kérdésből álló indexet fejlesztettek ki. Azt a háztartást, amely a kilenc jószág közül háromban hiányt szenved, *depriválnak*, a négy tételben hiányt szenvedőket pedig

súlyosan *depriváltak* nevezzük²³. A *depriváltságot* mérő kilenc kérdést (vagyis az anyagi *depriváció elemi* indikátorait), valamint a nélkülözők és súlyosan nélkülözők megoszlását (az anyagi *depriváció összetett* indikátorait) a 6. ábra foglalja össze.

Adataink szerint a Csengeri kistérségben a családok 39%-a nélkülözőnek, több mint negyede (27%) pedig súlyosan nélkülözőnek minősül. A megfelelő országos adat az összes háztartásra vetítve 44% és 26% (6. ábra). Ha a gyerekeket vesszük alapul a kistérségben, akkor azt látjuk, hogy a gyerekek 43%-a *deprivált*, harmada (33%) pedig súlyosan *deprivált*. A jövedelmi értelemben szegény és nem szegény családokat eltérő mértékben érinti a nélkülözés. A szegény háztartások fele (51%) egyben anyagilag *deprivált* is, de a magasabb jövedelműeket is viszonylag nagy arányban - 26%-ban - érinti a *depriváltság*. A különbség a súlyos nélkülözés terén még nagyobb: a szegényeknek 39%-a, a nem szegényeknek pedig „mindössze” 14%-a számít súlyosan *depriváltak*.

---

²³ KSH (2013): A relatív jövedelmi szegénység és a társadalmi kirekesztés (Laeken-i indikátorok). 2012. Statisztikai Tükör 2013/66. Gábos András – Szívós Péter – Tátrai Annamária (2012): Szegénység és társadalmi kirekesztettség Magyarországon, 2000-2012. In: Szívós Péter – Tóth István György (szerk.): Egyenlőtlenség és polarizálódás a Magyar társadalomban. TÁRKI Monitor Jelentések 2012.

6. ábra: A gyermekes családok anyagi deprivációja (2014)²⁴

KSH EU-SILC 2012

Ha fordítva tesszük fel a kérdést, és a deprivált családokra koncentrálunk azt látjuk, hogy ezen családok kétharmada (67%) a szegénységi küszöb alatt él. A súlyosan deprivált családoknak pedig háromnegyede (74%, lásd Melléklet) szegény jövedelmi értelemben is.

²⁴ A felmérésben alkalmazott kérdéssor tartalmilag megegyezik az EUROSTAT-féle kérdéssorral; a kettő között csupán kisebb fogalmazásbeli különbségek vannak. Nagyobb változtatást csak az enniivalóra vonatkozó kérdésnél végeztünk, ahol kérdésünk így szólt: *Előfordult-e az elmúlt egy évben, hogy nem jutott elég pénzük enniivalóra?* Az EUROSTAT kérdőívben az szerepelt, hogy a háztartás tagjai megengedhetik-e maguknak, hogy legalább kétnaponta húst, húsfélét fogyasszanak.

8. tábla: A gyermekes családok a társadalmi kirekesztettség dimenzióiban (2014)

Kirekesztődések a foglalkoztatottság, relatív jövedelmi szegénység, anyagi depriváció terén	nem roma %	roma %	összesen %	összesen háztartás
nincs kirekesztődés	47,0	19,1	38,7	138
kirekesztődés egy területen	39,1	27,0	35,5	126
kirekesztődés két területen	9,1	40,7	18,5	66
kirekesztődés három területen	4,8	13,2	7,3	26
összesen	100,0	100,0	100,0	356

A gyermekes családok kirekesztettsége a foglalkoztatottság, relatív jövedelmi szegénység és anyagi depriváció dimenzióiban együttesen is mérhető. Azokat, akik mindhárom dimenzióban a társadalom peremére szorulnak, mélyszegénységben élőknek tekintjük. A kistérségben alacsony – 39%-os – azon családok aránya, amelyeket nem érinti egyik hátrány sem, 35,5%-uk pedig egy dimenzióban érintett (8. tábla). A többi háztartásban a hátrányok halmozódnak: a háztartások közel ötödére (18,5%) kétfajta kirekesztődés jellemző. A kistérségben adataink szerint a mélyszegénységben élő családok aránya 7%. Ha csak a roma családokat vesszük alapul, akkor eredményeink szerint mindössze 19%-ukat nem érinti egyetlen kirekesztődés sem. Tartalmilag ez azt jelenti, hogy csupán a mintába került minden ötödik roma családról mondható el, hogy ott volt legalább egy foglalkoztatott; a szegénységi küszöb (66 000 Ft) feletti jövedelemből gazdálkodnak és a háztartás anyagilag nem deprivált. A nem roma háztartásokra ez minden második esetben igaz (47%). Még nagyobb az eltérés a nemzetiségi dimenzió mentén akkor, amikor többféle kirekesztődést egyszerre vizsgálunk: a hátrányok halmozódása sokkal inkább jellemzi a roma, mint a nem roma családokat. Kétféle kirekesztődés jellemző ugyanis a roma családok 41%-ára, a nem roma családoknak pedig 9%-ára; a három kirekesztődés területén a megfelelő arányok 13% és 5%.

4.3. A családok szegénység érzete

A kistérségi családok szubjektíve az országos átlagnál jobbnak ítélik anyagi helyzetüket. Ebben az is szerepet játszhat, hogy mivel hátrányos helyzetű térségről van szó, a helyi referencia csoportok valószínűleg eleve rosszabb anyagi helyzetben vannak az országos átlagnál, és a kérdezettek nyilván ezekhez a csoportokhoz viszonyították saját helyzetüket a válaszadás során. A megkérdezett családok között azok vannak a legtöbben, akik azt érzik, hogy beosztással jól kijönnek (45%, 9. tábla). A második legnépesebb csoport azon családoké, amelyek éppen hogy kijönnek jövedelmükből (30%). Hónapról hónapra a családok közel ötödének merülnek fel anyagi gondjai (19%).

9. tábla: A háztartások anyagi helyzetének megítélése a Csengeri kistérségben (2014)

Hogy érzi, Önök anyagilag ... ?	országos * %	kistérség			
		szegény %	nem szegény %	összesen %	összesen háztartás
gondok nélkül élnek	2	2,2	5,5	3,9	14
beosztással jól kijönnek	23	36,5	53	44,7	156
éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből	40	30,9	29,4	30,2	105
hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak	26	25,5	11,6	18,6	64
nélkülözések között élnek	9	4,8	0,4	2,6	9
összesen	100	100,0	100,0	100,0	348

*TÁRKI Háztartásmonitor 2012

Ha a jövedelmi értelemben szegény/nem szegény dimenzióban is gondolkodunk, a két családtípus között markáns különbségek rajzolódnak ki a térségben. Megfigyelhető például, hogy a szegény családok válaszai közelebb állnak az országos mintázathoz, míg a nem szegények az országosnál lényegesen jobbnak értékelik anyagi helyzetüket. A szegény és nem szegény háztartások között a legnagyobb eltérést abban a tekintetben regisztráltuk, hogy havi szinten küzdenek-e megélhetési gondokkal: ez a szegény családok negyedére (25,5%), a nem szegények bő tizedére

(12%) jellemző. Továbbá, a szegény családok 36,5%-a állítja, hogy beosztással jól kijönnek, míg ez az állítás a nem szegények több mint felére (53%) igaz. A szegény (31%) és nem szegény családok (29%) körében hasonlóan gyakori, hogy éppen hogy kijönnek havi jövedelmükből.

Amikor arra kérdeztünk rá, hogy előfordult-e a háztartásban, hogy a hónap végére elfogyott a pénzük, akkor a kérdezettek 62%-a válaszolt igennel (lásd Melléklet). Nem meglepő, hogy a szegény családok között többen voltak azok, akik hó végi pénzzavarról számoltak be (73%), mint a nem szegények között (50%).

10. tábla: A szegénység szubjektív megítélése a Csengeri kistérségben (2014)

Ön mit mondana a szegénységről: jelenleg Önök ... ?	szegény %	nem szegény %	összesen %	összesen háztartás
teljes mértékben szegények	14	2,4	8,3	28
bizonyos értelemben szegények	66,7	52,4	59,6	201
nem szegények	19,3	45,2	32,1	108
összesen	100,0	100,0	100,0	337

A családok arról is nyilatkozhattak a kérdőívben, hogy szegénynek tartják-e magukat (10. tábla). A válaszadók között a legtöbben azok vannak, akik bizonyos értelemben szegénynek érzik magukat: a családok 60%-a tartozik ebbe a kategóriába. A vázolt anyagi gondokkal együtt az összes megkérdezett harmada (32%) nem sorolta magát, illetve családját a szegények közé. A jövedelmi szegénységi küszöb alatt élők ötöde (19%) érezte úgy, hogy nem szegény. Ez több dologgal is összefüggésben állhat. Egyrészt azzal, hogy az érintettek hozzájuk hasonlókhöz hasonlítják saját helyzetüket; másrészt azzal, hogy a szegénységnek és kirekesztettségnek a jövedelem csak egy – bár kétségtelenül az egyik legfontosabb – dimenziója.

A 2013-es felmérés eredményei szerint összességében a családok valamivel rosszabbnak érezték helyzetüket. Ennek az lehet az oka, hogy a tavalyi mintába több szegénységi küszöb alatt élő család került be, mint az ideibe (lásd 4.1. pont).

11. tábla: A családok helyzetének változása és jövőbeli várakozások a Csengeri kistérségben (2014)

A család anyagi helyzetének szubjektív megítélése		szegény %	nem szegény %	összesen %	összesen háztartás
Három évvel ezelőtt Önök ... éltek. (N=339)	rosszabbul	12,8	9	10,9	37
	ugyanígy	61	68,9	64,9	220
	jobban	26,2	22,2	24,2	82
Hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben? (N=295)	javulni fog	26,4	32	29,2	86
	nem változik	50,7	49	49,8	147
	romlani fog	23	19	21	62

A családoktól megkérdeztük, hogyan változott a helyzetük az elmúlt három évben, illetve mit várnak az elkövetkező évtől e téren. Érdekes kiemelni, hogy a szegény és nem szegény családok között nincsen érdemi különbség sem abban, hogyan ítélik meg helyzetüket a három évvel ezelőtti állapothoz képest, sem abban, hogy mire számítanak a közeljövőben (11. tábla). A megkérdezettek közel kétharmada (65%) úgy érzi, hogy családjuk anyagi helyzete az elmúlt három évben nem változott; negyedük (24%) pedig arról számolt be, hogy három éve jobban élt, mint most. Nagyjából mindössze minden tizedik (11%) családra jellemző, hogy helyzete javult az elmúlt évek során.

A megkérdezettek fele nem számít változásra a következő évben. Kicsivel többen vannak azok, akik optimistán, mint akik pesszimistán tekintenek a jövőbe: a családok 26%-a helyzetük javulását várja a következő évtől, 23%-uk pedig rosszabb körülményekre számít.

4.4. Szociális szolgáltatások igénybevétele

Mivel a szociális transzferek rászorultság alapján vehetők igénybe, ezért a szegény családok értelemszerűen nagyobb arányban jutnak ezekhez hozzá. Ugyanakkor, amint az a 12. táblából is látható, a szociális szolgáltatásokhoz és természetbeni juttatásokhoz lényegében a tehetősebb családok is hozzájutottak. A hozzáférés

tekintetében tehát nem tapasztalható kiugróan magas eltérés a szegény és nem szegény családok között. Ami a gyermekeket közvetlenül érintő szolgáltatásokat illeti, a szegény családok 61,5%-a ingyen kapta a tankönyvet, vagy ingyenes óvodai/bölcsődei szolgáltatásban részesült. A szociális étkeztetést az alacsony jövedelműek 58%-a, a családsegítést, családgondozást pedig 17%-a (minden hatodik szegény család) vette igénybe. Közgyógyellátásban is ugyanekkora arányban (17%) részesültek.

12. tábla: Szociális szolgáltatások igénybevétele a Csengeri kistérségben (2014)

Milyen szolgáltatásban, természetbeni juttatásban részesült az elmúlt egy évben?	szegény %	nem szegény %	összesen háztartás
tankönyv, gyermekintézmény térítési díjának átvállalása	61,5	51,8	196
kisállat, vetőmag (pl. földprogram, Minden gyerek lakjon jól!)	54,8	42,5	170
szociális étkeztetés	57,9	38,8	167
élelmiszer, tüzelő juttatás	47,8	31,9	138
Közgyógyellátás	17,4	18,1	61
családsegítés, családgondozás	17,2	11,2	49
adósságkezelési szolgáltatás	2,4	2,2	8
fogyatékosokat támogató szolgáltatás	1,1	1,4	4

Eredményeink szerint természetbeni juttatásként a szegény családok nagyjából fele kapott kisállatot, vetőmagot (55%), illetve élelmiszert vagy tüzelőt (48%). Adósságkezelési tanácsadást, továbbá fogyatékosoknak járó szolgáltatást alig vettek, vehettek igénybe a családok.

5. Lakáshelyzet

A lakások helyzetének feltérképezésére is léteznek objektív és szubjektív mérőszámok. A kérdőívben objektív mérőszámokkal mértük a lakásban lakók számának arányában a lakás alapterületét, a szobák számát, a lakások felszereltségét, komfortfokozatát (5.1. pont). Szubjektív mérőszámokkal arra mutatunk rá, hogy a kérdezett vagy egy külső szemlélő hogyan vélekedik, mit gondol a lakásról, annak állapotáról és felszereltségéről (5.2. pont).

5.1. A lakások állapota

Magyarországon a gyermeket nevelő családok mindössze 7%-a él bérlakásban. A Csengeri kistérségben az országos átlagnál is jóval alacsonyabb (3%) azok aránya, akik önkormányzattól vagy magánszemélytől bérelt lakásban laknak (13. tábla). Ennek megfelelően a családok döntő többsége – 89%-a – tulajdonosként él lakásában, 7% más jogcímen, például szívességi lakáshasználóként vagy szolgálati lakásban lakóként.

13. tábla: A gyermekes háztartások lakásainak főbb jellemzői a Csengeri kistérségben (2014, %)

A lakás jellege, jellemzői	országos*	kistérség		
		szegény	nem szegény	összesen
Bérlakás	6,8	3,2	3,3	3,2
nincs fürdőszoba	2,5	21,3	8,1	14,8
nincs vízöblítéses WC	2,5	31,1	10,8	21,0
nincs vezetékes víz	2,3	28,1	11,1	19,7
zsúfolt lakás (>2 fő/szoba)	12,3	29,4	12,4	20,7
szubstandard lakások	3	32,2	13,2	22,8

*TÁRKI Háztartásmonitor 2012

A családok közel fele (46%) háromszobás, több mint harmada (37%) pedig kétszobás lakásban él. A megkérdezettek lakásuk használati értékét átlagosan 5,4 millió forintra becsülték. Lehetséges csereértékként kisebb összeget, 3,8 millió forintot állapítottak meg. Az objektív mutatók szerint a kistérségi lakások felszereltsége jelentősen elmarad a magyarországi átlagtól. A társadalmilag nem elfogadható lakáskörülmények jellemzésére a szubstandard megnevezést használjuk. Ezen olyan lakást értünk, ahol nincs fürdőszoba, és/vagy vízöblítéses WC, és/vagy vezetékes víz. A fenti kívánalmak valamelyikének a magyarországi gyerekes családok lakásainak 3%-a nem felel meg. A Csengeri kistérségben ennél nagyságrendekkel rosszabb a helyzet: a szubstandard lakások aránya 23%, ez több mint hétszerese az országos értéknek.

A kistérségi szegény családok mélyen a hazai színvonal alatti lakásokban élnek. A különbség nemcsak az országos szinthez képest érzékelhető, hanem a kistérségi átlaghoz, és különösen a kistérségben élő magasabb jövedelmű családokhoz képest is. A szegény családok közel harmadának (32%) és a gyerekek 37%-ának lakóhelye szubstandardnak minősül. A szegény háztartások 28%-ában nincs vezetékes víz, annak hiányában vízöblítéses WC. Az alacsony jövedelműek lakásai zsúfoltak: egy szobában kettőnél több személy él a megkérdezett családok 29%-ában.

14. tábla: A gyermekes háztartások lakásainak állapota a Csengeri kistérségben (2014)

Jellemző-e a lakásra?	szegény %	nem szegény %	összesen %	összesen háztartás
beázik a tető	19,6	15,4	17,5	61
nedves a padlózat, a falak	23,4	10	16,7	58
korhad az ablakkeret, a padlózat	24,7	9,5	17,2	60
nincs elég fény, a lakás túl sötét	16,2	9,9	13	45
zajosak a szomszédok, vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról	16,5	9,5	13	45
bűnözés, erőszak, vandalizmus a környéken	7,1	7	7,1	24

A lakások felszereltségén kívül azok állapota sem ideális (14. tábla). A felkeresett alacsony jövedelmű háztartásokban a legnagyobb problémát a korhadó ablakkeret,

padlózat (25%), a nedves padlózat, falak (23%) okozzák: a házak körülbelül negyedére jellemzőek ezek a problémák. Továbbá, minden ötödik szegény család házában beázik a tető (20%). E három probléma nyilván szorosan összefügg egymással, és ezeknek a tényezőknek szerepe lehet olyan gyermekkori betegségek kialakulásában, mint az asztma vagy allergia (8. fejezet). A kérdezettek 16-16,5%-a állította azt, hogy lakásuk túl sötét, valamint hogy lakókörnyezetük zajos. Ami a közbiztonságot illeti, a válaszadók 7%-a nyilatkozta azt, hogy jellemző a bűnözés, erőszak és vandalizmus a környéken.

Szinte minden lakáshoz tartozik művelésre alkalmas kert (98%), és a kertes házak 85%-ában természetesen zöldséget, gyümölcsöt. Amint arra a 4.4. pontban utaltunk, a kertek megműveléséhez és/vagy állattartáshoz a szegény családok 55%-a, a nem szegényeknek pedig 42,5%-a kapott vetőmagot vagy kisállatot természetbeni juttatásként.

5.2. A lakókörülmények külső megítélése

A lakások állapotáról és környezetéről a kérdezőbiztosok maguk is véleményt alkottak. A hallgatók szerint a gyerekek egy részének környezete korántsem ideális fejlődésük szempontjából (15. tábla). Külső szemmel a szegény családok lakókörülményei bizonyos tekintetben elmaradnak, bizonyos tekintetben pedig alig különböznek a kistérség átlagos, valamint a nem szegény családok lakókörülményeitől.

15. tábla: A kérdezők véleménye a lakásról és a lakókörnyezetről a Csengeri kistérségben (2014)

Jellemző-e a lakásra, a lakókörnyezetre?	szegény %	nem szegény %	összesen %	összesen háztartás
A lakás sötét, vagy berendezése sivár, egyhangú.	21,9	8,8	15,1	47
A lakás megfigyelt helyiségei nagyjából tiszták.	80,8	85,2	83,1	256
A lakás megfigyelt helyiségei nagyjából rendezettek.	80,8	87,3	84,2	260
Az épület biztonságos egy gyerek számára (nem balesetveszélyes, nem rejt egészségügyi kockázatot).	81,6	90,7	86,4	266
Az udvar rendezett.	70,0	87,9	79,2	245
A környező házak jó állapotúak, rendezettek.	73,1	86,6	80,1	249
Az utca földút.	11,2	8,4	9,8	30

Ami a gyermeknek otthont adó lakást illeti, a szegény családok gyermekei érzékelhetően sivárabb, egyhangúbb otthonban élnek, valamint környezetük kevésbé biztonságos, mint nem szegény társaiké. Az alacsony jövedelműek tágabb lakókörnyezetéről a kérdezőbiztosok az állapították meg, hogy udvaruk rendezetlenebb, illetve a környező házak rosszabb állapotúak, mint a magasabb jövedelmű háztartásokban.

6. Korai szocializáció, nevelés, oktatás

6.1. Otthoni nevelési környezet

A család kiemelt színtér a gyermekek korai szocializációja, valamint fizikai, érzelmi és értelmi fejlődése szempontjából. Az egészséges szocializációhoz elengedhetetlen a minőségi családi együttlét. Ilyen az étkezés, mint a családon belüli kommunikáció fontos lehetősége, alkalma. Egyes kutatások tanúsága szerint az interakciós előnyök mellett a gyerekkorban családi körben lezajlott főétkezések a gyermekkori elhízást is csökkentik²⁵. Több kutatási eredmény alátámasztja továbbá, hogy a bölcsődések, óvodások későbbi írással, olvasással, kommunikációval kapcsolatos készségeit erősen fejleszti a mesélés, a szülőkkel közös könyvolvasással, nézegetéssel²⁶, énekléssel, mondókázással töltött idő. A felmérésben ezek közül több tevékenységről is szerepeltek kérdések.

Adataink szerint a szegény és nem szegény családokban élő gyerekek otthoni nevelési környezete nem különbözik számottevően egymástól. Igaz, több közös családi együttlét, attól függetlenül, hogy anyagi áldozatot igényel vagy sem, valamivel gyakoribb a nem szegény, mint a szegény háztartásokban (16. tábla). A családokban a gyerekek jellemzően együtt étkeznek szüleikkel, 93%-uk hetente többször vagy naponta. A gyermekek nagy többségének (87%) van az életkorának megfelelő könyve. Akiknek nincsen, azok 45%-a nem engedheti meg magának könyvek vásárlását. A könyvvel rendelkező gyerekek felének tíz vagy annál több könyve van. A gyerekek közel háromnegyedének (74%) mesélnek a szülei, 62%-uknak kétnaponta

---

²⁵ Hasonló befolyásoló tényezők voltak még: elegendő mennyiségű alvás és limitált tévénézés/számítógéphasználat. Anderson, Sarah E. – Whitaker, Robert C. (2010): Household Routines and Obesity in US Preschool-Aged Children. *Pediatrics*. Official Journal of the American Academy of Pediatrics. DOI: 10.1542/peds.2009-0417.

²⁶ Kertesi Gábor - Kézdi Gábor (2012): A roma és nem roma tanulók teszteredményei közti különbségekről és e különbségek okairól. *Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek 2012/5*. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaságtudományi Intézet – Budapesti Corvinus Egyetem Emberi Erőforrások Tanszék.

vagy minden nap. A szülők havonta néhány alkalommal olvasnak vagy mondanak mesét a gyerekek 36%-ának (lásd Melléklet). A gyerekek többségével - 69%-ával - otthon megbeszéljük a tévében látottakat. A legnagyobb hiány a fizetős családi programokban mutatkozik a kistérségben: a gyerekek alig harmada (31%) jut el a család szervezésében múzeumba, zenei vagy színházi előadásra. Ezt az anyagi források hiányán túl a programkínálat szűkösége is okozhatja.

16. tábla: A gyermekek otthoni nevelési környezete a Csengeri kistérségben (2014)

Biztosítottak-e a gyermek számára az alábbiak?	szegény %	nem szegény %	összesen %	összesen gyermek
A gyermeknek van az életkorának megfelelő könyve.	83,7	91,4	87,2	651
A gyermeknek szoktak mesét olvasni vagy mondani.	69,9	77,7	73,6	315
A gyermek volt a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson.	28,3	35,2	31,2	468
Megbeszéljük a gyermekkel a TV-ben látottakat.	65,2	74,9	69,3	467
A gyermek együtt szokott étkezni mindkét szülőjével.	92,2	97,3	94,5	654

6.2. Bölcsőde

Jelenleg Magyarországon a gyermekek bölcsődei elhelyezésének lehetőségei igen szűkösek. 2012-ben 36.563²⁷ bölcsődei férőhelyet tartottak nyilván. A rendszer túlszűfoltóságát jelzi, hogy ennél 500 gyermekkel többet írtak be az intézményekbe. 2010-ben a bölcsődék a megfelelő korú gyermekek mindössze 12%-ának biztosítottak napközbeni ellátást, ez messze elmarad az Európai Unió elvárásaitól.

A kistérségben adataink szerint a gyerekek 8%-a jár, vagy járt bölcsődébe. Ez a mutató a 0-17 éves korosztályra vonatkozik, ami azt jelenti, hogy nem csak az EU

²⁷ KSH STADAT

elvárásaitól, hanem az országos átlagtól is elmarad ez az érték. Adataink szerint a szegény és nem szegény családok gyermekei között nincsen különbség abban a tekintetben, hogy bölcsődések (voltak)-e vagy nem. A legtöbb gyerek (79%) két éves korától járt bölcsődébe. Biztos Kezdet gyerekházban a mintába került gyerekek 6%-a (37 gyermek) fordult meg, a legtöbben hat hónapig vették igénybe ezt a szolgáltatást. Aki járt a Biztos Kezdet gyerekházba, az gyakran tette ezt: jórészt – 62%-ban – havonta többször vagy hetente néhány alkalommal.

6.3. Óvoda

A bölcsődei hozzáféréshez viszonyítva az óvodába járás lehetőségei lényegesen jobbak a kistérségben, hiszen a 3-17 éves korosztálynak csak 2%-a nem jár, vagy járt óvodába. Az óvodát a legtöbb gyermek három éves kora körül kezdte el (82%).

17. tábla: Az óvodakezdés életkora a 3-17 éves gyermekek között a Csengeri kistérségben (2014, N=542)

Hány éves korától jár(t) óvodába?	országos*	Kistérség			
		szegény %	nem szegény %	összesen %	összesen gyerekek
nem jár(t)	-	2	1,5	1,8	10
2-3 éves	76,4	81,7	83	82,3	445
4 éves	19,1	12,7	9	11	60
5 éves	2,6	3,6	6,5	4,9	27
6 éves	0,4	0,0	0,0	0,0	0

*TÁRKI Háztartásmonitor 2012

Megnyugtató adat, hogy a gyerekek döntő többségét – pontosan 98%-ukat – akkor vették fel az óvodába, amikor azt a család kérte. Azoknak a gyerekeknek az aránya, akik öt éves korukban, vagy annál később kerültek be az óvodába 5%, amely érték közel kétszerese az országosnak (17. tábla). A későn óvodába kerülők aránya valamivel alacsonyabb a szegények (4%), mint a nem szegények (6,5%) között.

18. tábla: Az óvodákról alkotott vélemény a Csengeri kistérségben (2014, %, N=82)

Jellemző-e az óvodára?	egyáltalán nem jellemző	inkább nem jellemző	inkább jellemző	nagyon jellemző
Jók az óvónők.	0	4,9	25,4	69,7
Az óvodában figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	0,9	4,9	29	65,2
Partnernek tekintik a szülőket.	1,2	7,6	26,7	64,5
A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	3,7	18,8	25,2	52,3
Jó a gyerekközösség.	0	4	29	67
A gyerek jól fejlődik.	0	1,8	22,9	75,3
Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő	0	2,9	14,9	82,2
Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	0	5,5	19,3	75,2
Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	39,7	40,3	10,6	9,4
Túlzsúfoltak a csoportok.	51	35,5	6,2	7,3

A szülők óvodáról és iskoláról alkotott véleményét mind zárt, mind nyitott kérdésekkel mértük a Gyermek kérdőívben. Az óvodákról igen jó véleménnyel vannak a szülők: a zárt kérdésekre adott „inkább jellemző” és „nagyon jellemző” válaszokat összegezve legalább 91%-uk nyilatkozott kifejezetten pozitívan az óvoda által biztosított személyi és tárgyi feltételekről (18. tábla). Hasonlóan magas azok aránya is, akik szerint gyerekük jól fejlődik az óvodában, figyelembe veszik a gyerek kéréseit, valamint partnernek tekintik a szülőket. Ha egy negatívumot kell kiemelni, akkor az az, hogy a szülőket kevésbé vonják be az óvoda életébe és a programok szervezésébe. Ezt a szülők 22,5%-a gondolja így. Az óvoda személyi és tárgyi feltételeihez képest a gyerekközösséggel kevésbé elégedettek a kérdezettek: a szülők ötöde (20%) szerint jellemző, hogy sok az erőszakos, verekedő gyerek. A következő problémát a csoportok magas létszáma jelenti, minden hetedik (13,5%) válaszadó ugyanis túlzsúfoltnak érzi azokat.

Településenként úgy hasonlíthatjuk össze az óvodára vonatkozó válaszokat, hogy a

pozitív és negatív jellemzést tartalmazó kijelentéseket külön-külön összegezzük. Feltételezzük, hogy az első nyolc szempont alapján egytől négyig osztályozva maximum harminckét pont érhető el egy településen. Azt tapasztaljuk, hogy a Csengerben (31 pont), Csengersimán és Tyukodon (30-30 pont) élő családok a leginkább elégedettek azzal az óvodával, ahova gyermekük jár. A pontszámok alapján a szamosangyalosiak és csengerújfaluiek (26-26 pont) nyilatkoztak a legkevésbé pozitívan gyermekük óvodájáról. Ami a negatív töltetű kijelentéseket illeti, a Szamosangyaloson, Csengersimán, Csengerújfaluban és Tyukodon élők az óvodában jelenlevő erőszakot és a csoportok túlszűfoaltságát problematikusabbnak érzik, mint a Csengeren, Porcsalmán és Pátyodon élők. (Szamosbecsről és Szamostatárfalváról mindössze két érvényes válasz érkezett az óvodára vonatkozó kérdésekre, ezért az ezen a két településen élők válaszait nem vontuk be az elemzés ezen részébe.)

A nyitott kérdésekre adott válaszok alapján szintén pozitív kép rajzolódik ki az óvodákról. Többen erősségként utaltak arra, hogy az óvónők hozzáértőek, együttműködőek, közvetlenek; és hogy gyermekük jól fejlődik az intézményben. A válaszokból azonban az is kiderült, hogy a személyi feltételeken még van mit fejleszteni. A szülők pozitívmódként emelték ki az óvoda megfelelő berendezését, ugyanezen a téren azonban vannak hiányosságok is. A saját szavakkal megfogalmazott válaszok között az erősségeket taglalók vannak túlsúlyban, valamint sokan vannak azok a szülők, akik nem látnak hiányosságokat, fejlesztendő területeket az óvodákban.

A szülők véleményét megkérdeztük arról, hogy magasnak gondolják-e a roma gyerekek arányát az óvodában. A „nagyon jellemző” és „inkább jellemző” válaszok összegzése alapján a kérdezettek igen nagy része - 62%-a - szerint gyermekük óvodájában magas a roma gyerekek aránya. Kérdést fogalmaztunk meg arra vonatkozóan is, hogy nemzetiségileg milyen csoportot tekintenek ideálisnak. A válaszok alapján a szülők 15%-a szerint az a jobb, ha a roma és a nem roma gyerekek külön csoportba járnak. Ha a megkérdezett nemzetisége szerint vizsgáljuk a válaszokat azt látjuk, hogy romák nagyobb arányban preferálják a közös óvodai nevelést (94%), mint a nem romák (79%). Ennek megfelelően a romáknak

mindössze 6%-a, míg a nem romáknak 21%-a áll ki az elkülönített nevelés mellett (lásd Melléklet).

6.4. Iskola

A gyermekek iskolakezdésének életkora országosan egyre későbbre tolódott. 1990-ben a hét évesen iskolába kerülő gyerekek aránya még körülbelül 10% volt, 2000-re meghaladta a 30%-ot, és ez az arány azóta csak nőtt²⁸. A késői iskolakezdés az iskola befejezésének esélyére, valamint a tanulói teljesítményre is hatást gyakorolhat. A késői iskolakezdés megítélése ellentmondásos. Egyfelől: a késői beiskolázás – főként a tankötelezettség életkorának csökkentése mellett – csökkenti a hátrányos helyzetű gyerekek esélyét arra, hogy befejezzék az általános iskolát. Másfelől: egyes kutatások kiemelik, hogy – a teljes gyermeknépességre vetítve – azok a diákok, akik évvésztesként hét éves vagy idősebb korban késleltetve kezdik az általános iskolát, jobb teljesítményt nyújtanak.²⁹

19. tábla: Az iskolakezdés életkora a 6-17 éves gyermekek között a Csengeri kistérségben (2014)

Hány éves korától jár(t) általános iskolába?	szegény %	nem szegény %	összesen %	összesen gyerek
nem jár iskolába	1,1	3,6	2,2	10
6 éves	49,8	39,2	45,3	211
7 éves	48,2	55,4	51,2	239
8 éves	0,9	1,8	1,3	6
összesen	100,0	100,0	100,0	467

²⁸ Vágó Irén (2005): Felfelé terjeszkedő óvodáztatás – stagnáló hozzáférés. *Educatio* 4. sz. 742–761.

²⁹ Lásd: Hámosi Szilvia – Köllő János (2011): Kinek használ az évvésztes? Iskolakezdési kor és tanulói teljesítmények Magyarországon. *Közgazdasági szemle*, LVIII. évf., 2011. február. 133–157. o. A tanulmány a 2006-os, negyedik és nyolcadik osztályban végzett kompetencia felmérések teszteredményeire alapoz. A kutatási eredmények értelmében a késleltetés az általános iskolát végzett anyák gyermekei esetében jobban növeli a teljesítményt (jórészt ez vonatkozik az elmaradott térségekre), mint a diplomás anyák gyermekei körében.

A jelenlegi magyar törvények értelmében minden hatodik életévét betöltött gyerek tanköteles. Ugyanakkor, ha az óvodapedagógusok, illetve egy szakértői bizottság tagjai úgy látják jónak, a gyermek még egy évet az óvodában tölthet. A jogszabály következményeként – legalábbis az első években – iskolaéretlen gyerekek sokasága kerülhet az intézményekbe, ami az iskolai kudarcok növekedéséhez vezethet. A késői iskolakezdés aránya a kistérségben 52,5% a gyerekek több mint fele tehát hét évesen vagy később kerül iskolába (19. tábla).

20. tábla: A késői iskolakezdés okainak megoszlása a 6-17 éves gyerekek körében a Csengeri kistérségben (2014)

Miért kezdte későn az általános iskolát?	szegény %	nem szegény %	összesen %	összesen gyerekek
évvesztes volt	20,7	20,3	20,5	94
szülői kérésre	3,9	11,4	7	32
iskolaéretlen volt	1,1	1,7	1,3	6
betegség miatt	1,2	0	0,7	3
egyéb ok miatt	0,4	2	1,1	5

Abban, hogy a gyerek hány évesen kezdi az iskolát, és abban, hogy mi a késői iskolakezdés oka, nincs lényeges eltérés a szegény és nem szegény családok között. Annyi emelhető ki, hogy a tehetősebb családok gyermekei nagyobb arányban kezdték szülői kérésre késleltetve az iskolát (11%), mint a kevésbé tehetősek (4%, 20. tábla). A kistérségben a hét évesen vagy később iskolába íratottak átlagosan ötöde évvesztes volt (20,5%), 7% szülői kérésre maradt tovább az óvodában. Ritkán fordult elő, hogy a gyerekek iskolaéretlenség vagy betegség miatt kezdték később az iskolát.

A szegény gyerekek körében gyakoribbak az iskolai kudarcok, ez gyengébb iskolai teljesítményüket mutatja (21. tábla). A rosszabb anyagi körülmények között élő gyerekek közel harmadának 3,0 vagy az alatti a tanulmányi átlaga (32%), tizedük évet ismételt, 6%-uk pedig kiegészítő, felzárkóztató osztályba járt. A nem szegény gyerekek megfelelő értékei kedvezőbbek.

21. tábla: Iskolai kudarcok előfordulása a 6-17 éves gyermekek között a Csengeri kistérségben (2014)

Előfordult-e az iskolában?	szegény %	nem szegény %	összesen %	összesen gyerek
kisegítő, felzárkóztató osztályba jár(t)	6,3	1,1	4,1	19
magántanuló volt, eltanácsolták	1,3	0,6	1	5
évet ismételt	9,8	7,4	8,8	40
3,0 vagy az alatti tanulmányi átlag	31,8	20,7	27	107

A rosszabb iskolai eredmények miatt a napközibe járás lehetősége különösen fontos a hátrányos helyzetű gyermekek számára. Adataink szerint átlagosan a gyerekek 44%-a napközis a kistérségben, az alacsony jövedelműek 49%-a, a magasabb jövedelműeknek pedig 36,5%-a él ezzel a lehetőséggel. Ha a napköziseket vesszük alapul, 64%-uk kerül ki szegény, 36%-uk nem szegény családból. A szegény és nem szegény gyerekek egyenlőtlenül jutnak hozzá az alternatív, tanórán kívüli fejlesztő programokhoz, foglalkozásokhoz (lásd még 6.1. pont). Különórára a szegény gyerekek mindössze harmada (33,5%), a nem szegény gyerekeknek pedig körülbelül a fele (48,5%) tud eljárni. A tanulók nagy részének van lehetősége tanórán kívül mozogni, sportolni. Ugyanakkor ebben a tekintetben is eltérést tapasztalunk a kevésbé jómódú (75,5%) és jómódú (87%) családok gyerekei között. A fizetős iskolai kirándulásokra a szegény gyerekek 64,5%-a, a nem szegények 82%-a tud elmenni. Abban, hogy a gyermek részt vesz-e fizetett nyelv-, zene- vagy egyéb fejlesztő foglalkozáson, nem tapasztaltunk lényeges eltéréseket a kevésbé tehetsős (40%) és tehetségesebb gyerekek (45%) között. Az okok között a hozzáférés nehézségei, a kínálat szűkössége is megjelenhet.

Mindezek fényében megállapítható, hogy az iskolai felzárkóztató programoknak (például tanodák) igen nagy a létjogosultsága a kistérségben, ezért a gyerekstratégia felülvizsgálatában érdemes számba venni a lehetőségeket, hogyan lehet az ilyen programokat fenntarthatóvá tenni.

22. tábla: A 15-18 éves gyerekek megoszlása iskolatípus szerint a Csengeri kistérségben (2014)

Jár-e valamilyen oktatási intézménybe?	%	gyerek
nem jár	10,3	15
általános iskola	5,5	8
szakmunkásképző, szakiskola	17,8	26
szakközépiskola	32,2	47
gimnázium	34,2	50
összesen	100,0	146

A mintába került középiskolás korúak kétharmada (66%) érettségit adó szakközépiskolába vagy gimnáziumba jár, 18%-uk pedig szakmunkásképzőbe vagy szakiskolába (22. tábla). A 15-18 évesek 5,5%-a általános iskolás. A gyerekek tizede nem része az oktatási rendszernek, ugyanis nem jár sem általános iskolába, sem semmilyen középfokú intézménybe.

A jobbmódú családokban eleve magasabb iskolai végzettséget várnak el a gyerekektől, mint a kevésbé tehetősekben. A különbség a felsőfokú tanulmányokat illetően a legszámottevőbb. Míg a nem szegény válaszadók 45%-a gondolja úgy, hogy gyermeke diplomás lesz, addig a szegény szülők között ez az arány 24% (23. tábla). Említésre méltó különbség, hogy a jobb módú családokban kevesebben (12%) várják azt gyereküktől, hogy szakmunkásképzőt vagy szakiskolát végez majd, mint a kevésbé jómódúakban (22%).

23. tábla: A szülők várározásai a gyerekek iskolai végzettségét illetően a Csengeri kistérségben (2014)

Gyermeke milyen iskolai végzettséget szerez majd?	szegény %	nem szegény %	összesen %	összesen gyerek
legfeljebb 8 osztály	4,5	2,2	3,5	21
szakmunkásképző, szakiskola	21,6	11,6	17,2	104
szakközépiskola	22	18,7	20,5	124
gimnázium	27,6	22,9	25,5	154
felsőfok	24,3	44,6	33,3	201
összesen	100,0	100,0	100,0	604

A nem szegény szülők számára tehát a főiskola, egyetem tűnik perspektívának (45%). Körükben összességében kicsivel kevesebben vannak azok, akik érettségit adó gimnáziumi (23%) vagy szakközépiskolai (19%) képzésben gondolkodnak. A szegény családokban viszonylag homogének az eredmények az iskolai végzettségre vonatkozó elvárások tekintetében: a gimnáziumi (28%), felsőfokú (24%), szakközépiskolai és szakiskolai tanulmányok (22-22%) hasonló arányban kerülnek szóba. A szegény (4,5%) és nem szegény (2,2%) családokban egyaránt kevesen gondolják azt, hogy gyermekük az általános iskolával befejezi tanulmányait.

24. tábla: Az iskolákról alkotott vélemény a Csengeri kistérségben (2014, %)

Igaz-e az iskolára?	egyáltalán nem igaz	inkább nem igaz	inkább igaz	teljesen igaz
Jók a pedagógusok.	0,6	4	38,8	56,6
Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	0,8	6,5	40,2	52,5
Partnernek tekintik a szülőket.	1,3	9,9	36,5	52,3
A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	1,6	19,9	34,1	44,4
Jó a gyerekközösség.	0,5	6,5	42	51
A gyerek jól fejlődik.	0	1	36	63
Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő.	0,3	4,3	32,5	62,9
Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	0,6	3,6	35,5	60,3
Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	25,1	34,5	26,2	14,2
Túlzsúfoltak az osztályok.	43,6	35,1	11,8	9,5

Az óvodákhoz hasonlóan az iskolákban is mind a személyi, mind a tárgyi feltételekkel alapvetően elégedettek a szülők. Igaz, az elégedettség itt valamivel kisebb mértékű. A válaszadók 89-96%-a szerint összességében – inkább vagy teljesen - jellemző, hogy gyermekük jól fejlődik, a gyerekek és szülők kéréseit figyelembe veszik, partnernek tekintik őket (24. tábla). A pozitív tartalmú válaszokat településenként megosztva azt

látjuk, hogy a Szamosbecsen és Tyukodon élők a leginkább, a Szamostatárfalván és Pátyodon élők pedig a legkevésbé elégedettek gyermekük iskolájával. Problémák az iskolákban is a magas csoportlétszámmal és a gyerekközösséggel kapcsolatban merülnek fel. Az osztályok túlszűfoaltságát a szülők ötöde (21%) érzékeli. Ennél nagyobb problémát jelent az iskolában az agresszió: a megkérdezettek 40%-a úgy véli, hogy az iskolában sok az erőszakos, verekedő gyerek. A gyerekközösségben az agresszivitáson túl alkohol- és drogproblémák is előfordulnak. A válaszadók szerint gyerekeik 11%-a olyan iskolába jár, ahol jellemző az alkohol és/vagy drogfogyasztás. Kevesebben gondolják viszont azt, hogy gyermekük dohányzik: a szülők 6%-a vélekedik így. A szülők mindössze 1%-a számolt be arról, hogy gyermeke néha fogyaszt alkoholt (lásd Melléklet). A szülők ugyanakkor nem mindig tökéletesen informáltak gyermekeik szokásait illetően. Az iskolában jelenlevő erőszak és a csoportok túlszűfoaltsága a legnagyobb problémát Szamosbecsen, Tyukodon, Csengerújfaluban és Szamostatárfalván jelenti a vizsgált települések közül.

Az iskolára vonatkozó nyitott kérdések alapján is elmondható, hogy a szülők összességében jó véleménnyel vannak az iskolákról, sokkal több pozitívumot, mint negatívumot emeltek ki. A szülők saját szavaikkal is megfogalmazták, hogy a pedagógusok felkészültek, rugalmasak, segítőkészek, gyermekeik pedig jól fejlődnek az iskolában. A színes programokat, megfelelő sportolási lehetőségeket és különórákat is sokan kiemelték. Többen kitértek az iskolák kedvező tárgyi feltételeire. A legtöbb megkérdezett szerint nem szükséges javítani az oktatás színvonalán. Néhányan ugyanakkor kiemelték, hogy egyes helyeken a tanítási eszközök elavultak, valamint hogy az iskoláknak színesebb programokat és több különórát kellene kínálniuk.

Az óvodához hasonlóan a szülőktől az iskola esetében is megkérdeztük, hogy érzésük szerint magas-e a roma tanulók aránya: erre a kérdésre a szülők 67%-a válaszolt igennel. Ez az érték közel áll az óvodában tapasztalt 62%-os arányhoz. A szegregáló szülői attitűd az iskolában valamivel erőteljesebben van jelen: a megkérdezettek több mint ötöde (21,5%) amellet teszi le a voksát, hogy a roma és nem roma diákok külön osztályba járjanak; az óvodával kapcsolatban 15%-uk nyilatkozta ugyanezt. A romák

ebben az esetben is határozottan nagyobb arányban (95%) állnak ki a nemzetiségileg integrált oktatás mellett, mint a nem romák (69%). Az elkülönített oktatást a roma szülők 5%-a, a nem roma szülőknek pedig hatszor ekkora aránya (31,2%) tartja jó megoldásnak (lásd Melléklet).

A kistérségi gyerekstratégia felülvizsgálatában következésképpen érdemes hangsúlyt fektetni részint a különböző prevenciók tevékenységeire, részint a negatív megkülönböztetés és kirekesztés csökkentésére.

7. A gyermeki szükségletek kielégítettsége

Több kutatás kimutatta, hogy a családok anyagi helyzetüktől függetlenül igyekeznek kielégíteni a gyermekeik szükségleteit, a gyermeki igényeket előresorolják a felnőttekével szemben³⁰. Ezért a rossz anyagi helyzet nem vetíti előre automatikusan a gyermeki szükségletek kielégítetlenségét.

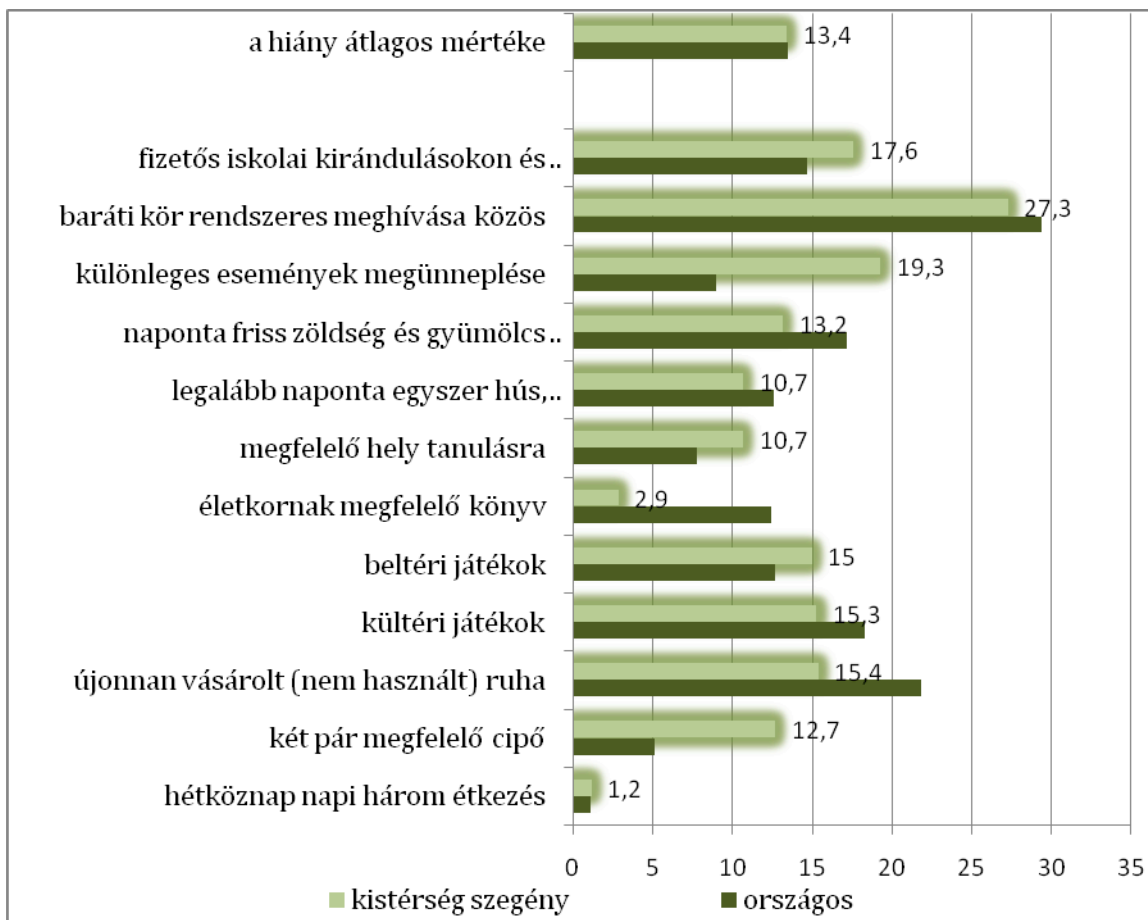
Adataink értelmezése során országos összehasonlításként a KSH 2009. évi Háztartási Költségvetési és Életkörülmények Adatfelvétel EU-SILC modulját volt lehetőségünk felhasználni. A pontos összehasonlíthatóság érdekében az elemzést – az EU-SILC adatfelvételhez igazodva – a 16 év alattiakra végeztük el. Az elemzés során csak azokat a válaszokat tekintjük nélkülözésnek, ahol a megkérdezett azt jelezte, hogy egy adott jószág azért nem biztosított a gyermek számára, mert a család azt nem engedheti meg magának.

A 7. ábrában összefoglaltuk azokat a tételeket, amelyekre országos adatok is rendelkezésre állnak. A szegény családok válaszait az országos értékekkel összevetve azt látjuk, hogy minden változót együttesen a gyermekszükségeket a szülők – elmondásuk alapján – az országos átlagnak megfelelő arányban tudják kielégíteni. A kistérségi és országos szinten is mért tételekben a hiány átlagos mértéke mindkét esetben 13%. Az egyes szükséglettípusokon belül azonban különbségek érzékelhetők. A magyarországi adatokhoz képest kisebb-nagyobb elmaradást tapasztalunk a biológiai alapszükségletek közül a két pár megfelelő cipő biztosításában; a minőségi táplálkozás terén a különleges események megünneplésében; a megfelelő tanulási feltételek biztosításában, valamint a szocializációs alapszükségletek közül a beltéri játékokkal való ellátottságban.

---

³⁰ Danis Ildikó (2010): A fejlődés-lélektani perspektíva: gyermeki szükségletek. In: Surányi Éva - Danis Ildikó - Herczog Mária (szerk.): Családpolitika más-más szemmel. Gazdasági és Szociális Tanács, Budapest, 102-137. o. KSH (2010): A jövedelmen kívüli tényezőkben megnyilvánuló gyermekszegénység és kirekesztődés. 2010. november (www.ksh.hu)

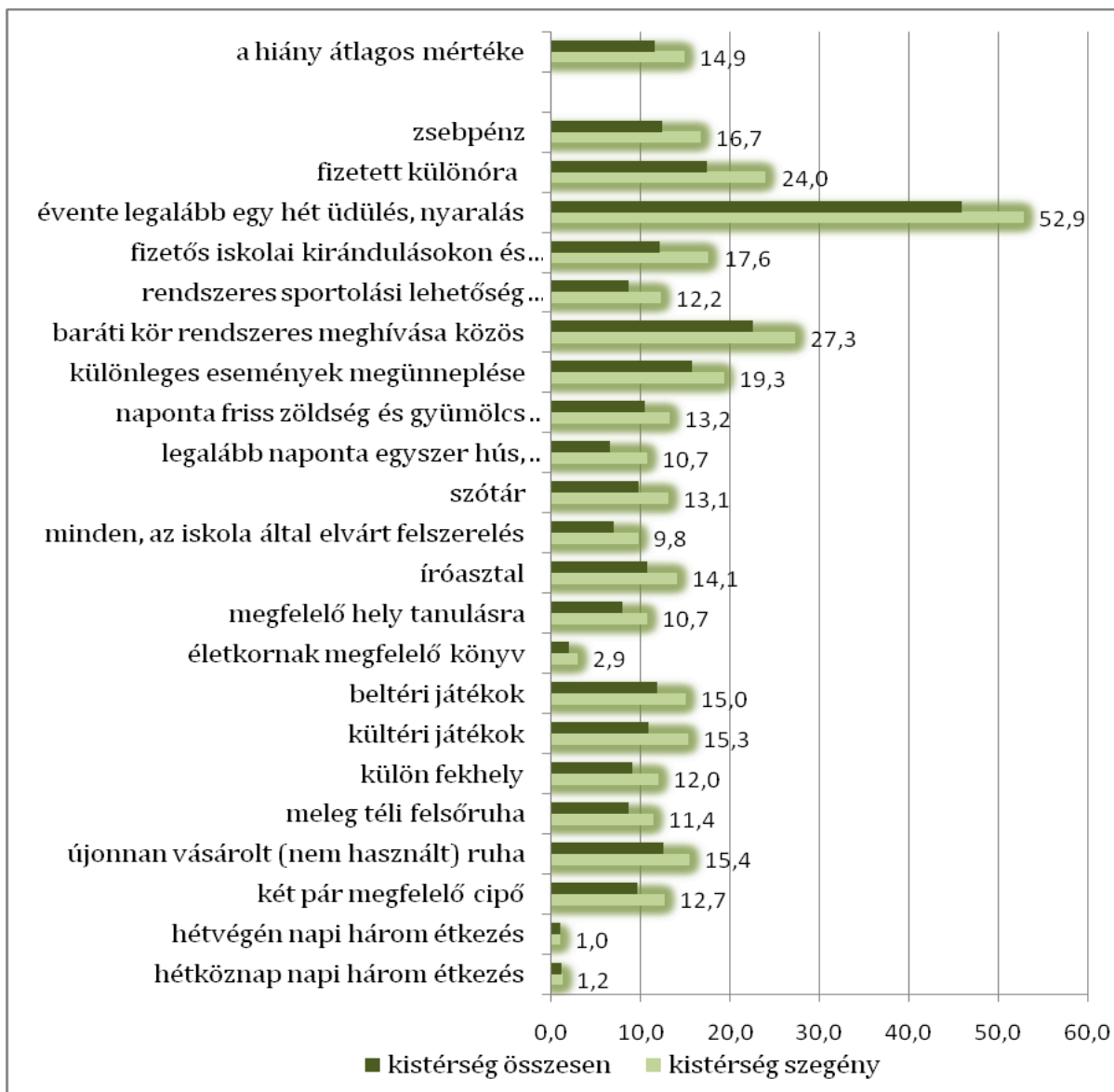
7. ábra: Kielégítetlen gyermekszükségletek a Csengeri kistérségben (N=588) országos összehasonlításban³¹ a 15 éves és fiatalabb gyerekek körében (2014, %)

Kistérségi felmérésünk az országosan mértnél több tételt tartalmazott. Eredményeink szerint a szegény gyerekek igényeit kevésbé képesek kielégíteni a családok, mint a nem szegényekét. Az összes szükségletet együttvéve és a hiány mértékét átlagolva a különbség kétszeres: az alacsony jövedelmű családokban a gyermekek 15%-ának, a magasabb jövedelműekben pedig 7%-ának szükségletei maradnak kielégítetlenül. Ebből következően a szegény gyerekek szükségleteinek kielégítettsége a kistérségi átlag alatti is egyben (8. ábra).

³¹ KSH EU-SILC 2009. Nincsenek elérhető országos adataink a meleg téli felsőruhára, külön fekhelyre, íróasztalra, iskolai felszerelésre, szótárra, sportolási lehetőségekre, nyaralásra, fizetett különóra, valamint zsebpénzre vonatkozóan.

8. ábra: Kielégítetlen gyermekszükségletek a Csengeri kistérségben a 15 éves és fiatalabb gyerekek körében (% , N=588)³²

³² A kistérségi nem szegény családok válaszaiból az derül ki, hogy számos esetben az anyagi okok nem játszanak szerepet abban, hogy egy adott gyermeki szükséglet kielégítetlen marad. Ezért ezen az ábrán csak a szegény gyerekek adatait szerepeltetjük. A kérdés így hangzott: „Kérem mondja meg, hogy a háztartásban élő minden 18 éves és fiatalabb gyermeke számára biztosítottak-e az alábbiak?” Ez a kérdést a Háztartás kérdőívben található. Az életkornak megfelelő könyv-kérdés a Gyermek kérdőívben kapott helyet, és minden 0-17 éves gyermekre külön feltettük: „Van-e a gyermeknek az életkorának megfelelő könyve?”

Eredményeink szerint a *biológiai alapszükségletek* közül a táplálékot mindkét családtípusban biztosítják a gyermekeknek (8. ábra). Az iskolás korú gyerekeknél az iskolai étkeztetés fontos szerepet játszik, mivel a szegény gyerekek 76%-a, a nem szegény gyerekek 67%-a eszik az iskolában. Nyáron az alacsony jövedelmű családok 63%-a, a magasabb jövedelműek 39%-a veszi igénybe az iskolai étkeztetést. A szegény gyerekek 86%-a, a nem szegényeknek pedig 64%-a jut hozzá térítésmentesen ehhez a szolgáltatáshoz. Érzékelhetően nagyobb gondot jelent a szegény családoknak a ruházkodás: a mintába került gyerekek 13%-ának nincsen két pár, minden időben használható cipője (az országos átlag 5%), 11%-nak pedig meleg téli felsőruhája.

A *szocializációs alapszükségletek* közül a szegény családokban a beltéri és kültéri játékokban mutatkozik a legnagyobb hiány: a gyerekek 15-15%-ának nincsenek a lakásban, illetve az udvaron, utcán használatos játékaik. Életkorának megfelelő könyve a szegény gyerekek „mindössze” 3%-ának nincsen a szülők elmondása alapján. Utóbbi három adat az országoshoz képest egyébként jónak minősül.

A válaszok alapján a *tanulási feltételek* és eszközök közül nincsen tanulásra alkalmas helye a szegény családban élő gyerekek 11%-ának; az íróasztal pedig 14%-uknál hiányzik. A tanulási feltételek megteremtéséhez, javításához számos család kap intézményi segítséget. A tanulók 44%-a jár ugyanis napközibe, és ott írja meg a leckéjét (6.4. pont), illetve sokan vannak azok, akik tankönyvtámogatásban részesülnek (4.4. pont).

A *minőségi étkezés*, a változatos étrend kiemelkedően fontos a gyermekek egészséges fejlődése szempontjából. Országos átlagban azt látjuk, hogy a gyerekek 13%-a nem jutott naponta húshoz, míg 17%-uk friss zöldséghez vagy gyümölcsökhöz. A megfelelő arányok a kistérségi a szegény családok körében 11% és 13%. A falusias környezetben sokan természetesen zöldséget, gyümölcsöt, ez hozzájárul ahhoz, hogy a gyermekek egészségesebben étkezzenek. A különleges események megünneplését az országos átlagot (9%) meghaladóan a kistérségi szegény gyerekek közel ötöde (19%) nem engedheti meg magának.

A *társas kapcsolatok* kiépítését, erősítését nehezíti, hogy a kevésbé tehetős gyerekek

több mint negyede (27%, országos: 29%) nem tudja baráti körét rendszeresen meghívni otthonába, 18%-uk (országos: 15%) pedig nem vehet részt fizetős iskolai kirándulásokon, programokon. E két tételben nincsen érzékletes különbség az országos adatokhoz képest. Tanórán kívüli rendszeres sportolási lehetősége a kistérségi szegény gyerekek 12%-ának nincsen.

A gyermeki igények a „luxus” *szükségletek* terén maradnak leginkább kielégítetlenül. Zsebpénzt hatból egy szegény család (17%) nem tud biztosítani gyerekének. Fizetős különórára, tehetséggongozásra a szegény háztartások közel negyedében (24%) nem telik. Évente egy hét üdülésben, nyaralásban a szegény gyerekek több mint felének (53%) nincs része.

8. Egészség

Kutatási eredmények szerint a kedvezőtlen anyagi körülmények már a magzati korban hathatnak a gyermekekre, és magzati alultápláltsághoz vezethetnek. Ennek egyik indikátora az alacsony születési súly. Az alacsony súllyal született gyermekek nagyobb eséllyel szenvednek felnőtt korukban egyes – keringési, anyagcsere, mentális – betegségekben, illetve alacsonyabb a várható élettartamuk. Egyes vizsgálatok pozitív kapcsolatot fedeztek fel az alacsony társadalmi-gazdasági státusz és az alacsony születési súly között is.³³ Így közvetett módon összefüggés mutatható ki az alacsony társadalmi státusz és egyes betegségek kialakulása, valamint bizonyos halálokok között. Több kutatás rámutatott arra is, hogy a szegénységben élő terhes anyák milyen veszélyeknek lehetnek kitéve, amelyek a magzat fejlődését negatívan befolyásolhatják. Ilyen többek között a fokozott stressz, alacsony tápértékű és egészségtelen étkezés, vagy a nehéz fizikai munkából adódó terhelés³⁴.

A Csengeri kistérségben a gyerekek 17%-a születik alacsony, 2500 grammnál kisebb súllyal (25. tábla). Ez az érték jóval meghaladja a magyarországi átlagot (10%). Az ismertetett kutatási eredmények alapján tehát a kistérségben hatból egy gyereknél egyes betegségek kockázati esélye magasabb, mint a nagyobb súllyal született társaiknál. A mintában szereplő tehetősebb és kevésbé tehető családok gyerekei között nem mutatkoznak érdemi különbségek e téren.

---

³³ Az ilyen jellegű kutatások kezdeteihez lásd: The Black Report 1980: Inequalities in Health. Report of a Research Working Group (Chair: Sir Douglas Black). Department of Health and Social Security, United Kingdom.

³⁴ Bővebben: Black, Sandra E. – Devereux, Paul J. – Salvanes, Kjell G. (2005): From the cradle to the labor market? The effect of birth weight on adult outcomes. National Bureau of Economic Research. Spencer, Nick (2010): Health Consequences of Poverty for Children. Published by End Child Poverty with the support of GMB.

25. tábla: Alacsony születési súly és egyes gyermekbetegségek a Csengeri kistérségben
(2014)

Jellemző-e a gyermekre?	országos*	kistérség			
		szegény %	nem szegény %	összesen %	összesen gyerek
2500 g alatti súllyal született	10,0	18,2	16,3	17,3	107
hallásprobléma	2,1	1,1	0,4	0,8	5
látásprobléma	6,8	4,7	10,2	7,2	47
egyéb tartós egészségügyi probléma	7,8	6,9	10,9	8,7	57

*TÁRKI Háztartásmonitor 2012

Adataink szerint a Csengeri kistérségben látásprobléma az országosnak megfelelő arányban fordul elő, illetve diagnosztizálják azt a gyerekeknél; az egyéb tartós egészségügyi probléma viszont gyakoribb, mint az országos átlag. Ezen betegségekről a nem szegény szülők nagyobb arányban számoltak be, mint a szegények. Ebből nem következtethetünk arra, hogy a rosszabb anyagi körülmények között élő gyerekek egészségesebbek, mint a többiek. Inkább arról lehet szó, hogy a szegény családokban nem derül fény ezekre a betegségekre, nem is diagnosztizálják őket.

Adataink szerint az allergia, asztma, mozgásszervi rendellenesség és tartós idegrendszeri betegség az országos átlagnál gyakrabban fordulnak elő a kistérségben (26. tábla). Az allergia és asztma kialakulása összefüggésben állhat a már ismertetett kedvezőtlen lakhatási körülményekkel (5. fejezet). A mintánkba került gyermekek ugyanakkor kevésbé szenvednek keringési, valamint egyéb légzőszervi betegségekből az országos arányokhoz képest.

A gyermekek egészségi állapotát és fejlettségét többféleképpen felmérhetjük. Ennek egyik módja, hogy megkérdezzük a szülőket, mint gondolnak gyermekeikről e tekintetben. A szülők válasza alapján a testileg és szellemileg fejletlenebb gyerekek aránya nem éri el az országos átlagot. Míg Magyarországon a szülők 2%-a gondolja azt, hogy gyermeke testileg fejletlenebb a többieknél, ez a kistérségi mintánkban 1,4%. A szellemileg fejletlenebbek arányában valamivel nagyobb az eltérés: a szülők

elmondása szerint országosan 3%³⁵, a kistérségben 2% az e téren nem megfelelően fejlődő gyerekek aránya.

26. tábla: A gyermekek egészségi állapotának néhány mutatója a Csengeri kistérségben (2014, %)

Jellemző-e a gyermekre?	országos*	kistérség		
		szegény	nem szegény	összesen
mozgásszervi rendellenesség	0,7	0,6	2,4	1,4
keringési betegség (pl. szívrendellenesség)	1,0	0,2	0	0,1
tartós idegrendszeri betegség (pl. epilepszia)	0,1	0,9	0,8	0,9
emésztőrendszeri betegség (pl. fekély, reflux)	0,7	0,7	0	0,4
asztma	1,7	2,2	3,5	2,8
egyéb légzőszervi betegség	1,4	0	0,4	0,2
allergia (szénanátha, ekcéma)	2,4	2,3	6	3,9
depresszió vagy más pszichikai betegség	0,3	0,6	0,4	0,5

*TÁRKI Háztartásmonitor 2012

A válaszok alapján a kistérségi szegény és nem szegény családokban élő gyerekek testi fejlettsége nem különbözik egymástól. Az értelmi fejlettség terén azonban említésre méltó eltérést tapasztaltunk: az alacsony jövedelmű szülők 3%-a, a magasabb jövedelműeknek pedig 0,7%-a érzi szellemileg fejletlenebbnek gyermekét.

A korai fejlesztést célzó intézményi szolgáltatások igénybevételét azzal a kérdéssel mértük, hogy a gyermek részesült-e fejlesztésben (gyógytorna, fejlesztő torna, logopédiai fejlesztés stb.). Erre a kérdésre az országban (10%³⁶) és a kistérségben (9%) is a szülők körülbelül tizede, válaszolt igennel (lásd Melléklet). A mintába kerültek közül összesen 61 gyermek vett részt fejlesztésben. A válaszokat a jövedelmi dimenzió szerint megbontva azt látjuk, hogy a korai fejlesztés igénybe vételében

³⁵ TÁRKI Háztartásmonitor 2012 alapján

³⁶ TÁRKI Háztartásmonitor 2012 alapján

nincs érdemi különbség a szegény és nem szegény gyerekek között. Minél korábban kezdődik el a fejlesztés, az annál hatásosabb. Pozitívum, hogy a fejlesztett gyerekek 45%-a öt évesen vagy fiatalabb életkorban vett részt a foglalkozásokon. A fejlesztés leggyakrabban öt éves korban kezdődött (17%), de többen voltak a később, hat- (14%) vagy hétévesen (13%) fejlesztett gyerekek is.

A gyermekek egészségi állapotára negatívan hatnak a különböző devianciák, így a dohányzás, valamint az alkohol- és drogfogyasztás is. A szülők tudomása szerint a 6-17 éves gyerekek 6%-a dohányzik alkalmanként vagy rendszeresen, illetve mindössze 1% néha fogyaszt alkoholt (lásd Melléklet). Fontos megemlíteni azonban, hogy a szülőknek nem mindig vannak naprakész információi gyermekük viselkedési szokásairól. Ennek tudatában kevésbé ellentmondásos, hogy míg a saját gyereküket a szülők nem vagy alig látják deviánsnak, az iskolában ezt a problémát sokkal aktuálisabbnak érzékelik. A megkérdezett szülők tizede (11%) gondolja ugyanis, hogy az iskolában jellemző a drog- és alkoholfogyasztás (6.4. pont).

A betegségek felismerését segítik a - Gyerekesély program keretében is működő - szűrőprogramok, szűrővizsgálatok. A kistérségi gyerekstratégia felülvizsgálatában érdemes hangsúlyt fektetni ugyanakkor arra is, hogy hogyan lehet a felismert betegségek kezelését, gyógyítását elősegíteni, és összességében: a gyermekek és családtagjaik testi-lelki egészségi állapotát javítani.

9. Településsel kapcsolatos vélemények

A Háztartás kérdőívben a családok véleményt alkothattak arról, hogy mit gondolnak településükről, az ott nyújtott szolgáltatásokról, és hogy szeretnek-e ott élni. A válaszadók több mint fele (56%) születése óta él lakóhelyén. Ugyanennyien (56%) vannak azok, akik szeretnek azon a helyen lakni, ahol most élnek; harmaduk (32%) semleges álláspontot alakított ki; nagyjából tizedük (11,5%) pedig nem vagy nem nagyon szereti jelenlegi lakóhelyét. Azt, hogy elköltözik a településről, a családok negyede (26%) tervezi adataink szerint. A költözést az esetek 23%-ában a közeljövőben, egy éven belül valósítanák meg. Célként általában várost jelöltek meg a családok: 35% a kistérségen belül, 24% a kistérségen kívül (lásd Melléklet). A költözést tervezők értelemszerűen azok között vannak a legtöbben, akik nem vagy nem nagyon szeretnek településükön lakni. Az elvagyódók legtöbben Csengerújfaluban (41%), Porcsalmán (40%), valamint Csengersimán (36%) vannak.

27. tábla: Mennyire szeret azon a településen lakni, ahol most él (2014)?

település	összes érvényes válasz 1-től 5-ig (háztartás)	a „4=szeret” és „5=nagyon szeret” válaszok aránya (%)
Csengersima	25	72,0
Tyukod	69	69,5
Szamosbecs	16	62,5
Pátyod	22	54,6
Csenger	72	54,1
Szamosangyalos	22	50,0
Porcsalma	88	47,8
Csengerújfalva	30	46,6
Szamosatárfalva	12	41,6
összesen/átlag	356	55,9

A fenti válaszok lényegében nem oszlanak meg sem a szegénység, sem a nemzetiség dimenzió mentén. Egyetlen szempont szerint mutatkozik érdemi eltérés: a romák nagyobb arányban tervezik, hogy elköltöznek településükről (37%), mint a nem

romák (22%).

Ha településenként külön vizsgáljuk, hogy mennyire szeretnek ott lakni az emberek, akkor Csengersima, Tyukod és Szamosbecs tűnik a legélhetőbb lakókörnyezetnek (27. tábla). A kistérségi központ, Csenger átlagosan kedvelt lakóhely, és a megkérdezettek körülbelül ötöde tervezi, hogy elköltözik onnan. A legkevésbé a Szamostatárfalván és Csengerújfaluban élők szeretik falujukat.

A kérdezettek saját szavaikkal is elmondhatták véleményüket lakóhelyükről. Konkrétan arra kérdeztünk rá, hogy a családok mit tartanak a településen jónak, előnyösnek, és mit tartanak hiányosságnak, fejlesztendő területnek a gyerekek szempontjából. Itt meg kell jegyeznünk, hogy településenkénti eredményeink a kisebb falvakra kevésbé általánosíthatók, mert eleve kevés család került bele a felmérés mintájába. Bár akadtak kérdezettek, akik azt felelték, hogy semmilyen pozitívumot nem tudnak említeni a településsel kapcsolatban, számos olyan tényező felmerült a kistérségben, amelyet a válaszadók pozitívan ítétek meg. Ha a pozitív és a negatív válaszok számát összehasonlítjuk, akkor azok vannak többségben, akik a lakóhelyük előnyeit fogalmazták meg.

A nyitott kérdésekre adott válaszokat vizsgálva ki lehet emelni néhány olyan tényezőt, amelynek megléte vagy hiánya alapvetően meghatározza a kérdezettek hozzáállását, válaszaik irányát. A kijelentéseket tanulmányozva érzékelhető, hogy egyazon szempont egyes kérdezetteknél pozitívumként, másoknál negatívumként jelenik meg, akár ugyanazon településen belül. Ezt a családok különböző elvárásai és igényei, eltérő informáltsága, illetve hozzáférési lehetőségei is magyarázhatják:

- *nevelési és oktatási intézmények jelenléte és minősége*: a szülők számára fontos szempont, hogy az óvoda, iskola minél közelebb legyen hozzájuk. Ezért sok szülő a település előnyeként említette, hogy helyben vagy a közelben működik óvoda és/vagy iskola. Ezt Csengerben, Porcsalmán, Pátyodon, Csengersimán és Tyukodon emelik ki, és általában az ott folyó szakmai munkával is elégedettek. Csengerújfaluban és Csengerben több szülő a Biztos Kezdet gyerekházra utalt pozitívumként. Csengerben többen hiányosságokra is rámutatnak az oktatási intézmények vonatkozásában.

- *programlehetőségek*: közös vonása a kistérségi településeknek, hogy spontán módon többen kiemelik: a fiatalok számára helyben megfelelő program- és szórakozási lehetőségek állnak rendelkezésre (kulturális programok, ifjúsági programok, sportolási lehetőségek stb.). Ilyen települések Csenger, Porcsalma, Szamostatárfalva. Ugyanakkor Csengerben, Pátyodon, Csengersimán, Csengerújfaluban, Tyukodon (még) több gyerekprogramot várnának a családok.

- *játszóterek, parkok*: egy-egy település életében fontos megítélési szempontként jelentkezik, hogy ezek mennyire adtak a gyermekek számára. Ezzel kapcsolatban elégedettségükről Csenger, Pátyod, Csengerújfalú és Szamosangyalos lakói számolnak be. Elégedetlenségüknek Porcsalmán, Csengersimán és Tyukodon adnak hangot.

- *környezeti adottságok, közbiztonság, közösség*: az életminőség egy fontos eleme, hogy mennyire csendes, nyugodt, jó levegőjű, rendezett, biztonságos településen, illetve milyen lakóközösségben élnek az emberek. Ennek áldásos hatása elsősorban Csengerben, Szamosbecsen, Csengersimán, Tyukodon és Szamosangyaloson kerül szóba.

- *munkalehetőség és szociális támogatások*: ezek a tényezők a gyermekek életkörülményeit közvetve, de erősen befolyásolják. A munkalehetőség hiányára és a tökéletlen szociális hálóra például Porcsalmán, Csengerben és Tyukodon panaszkodtak.

A főbb választípusok kiemelésével látható, mely pontokon érdemes (további) fejlesztéseket megvalósítani, mert ezáltal hangsúlyosabb lehet a település gyerekbarát jellege, és nőhet a település megtartó ereje.

10. Gyerekszegénység elleni program

A felmérés során megkérdeztük a családokat arról, hogy hallottak-e róla, hogy a kistérség részt vesz az országos Gyerekszegénység elleni programban. A megkérdezettek 60%-a válaszolt erre a kérdésre igennel (28. tábla). Már az elmúlt évben is magas – 41,5%-os – volt a program ismertsége. Örvendetes, hogy ez egy év alatt közel 20%-kal nőtt, és a program mind inkább beleívódik a köztudatba. Logikus eredmény, hogy a program ismertsége független attól, hogy alacsonyabb vagy magasabb jövedelmű családról van-e szó. A projekt kommunikációja ugyanis a teljes lakosságot, és nem csak a szegényeket célozza.

28. tábla: A Gyerekszegénység elleni program ismertsége a Csengeri kistérségben (%)

	2014 (N= 356)			2013 (N=348)
	szegény	nem szegény	összesen	összesen
Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a Gyerekszegénység elleni/Gyerekesély programban?	59,0	61,8	60,4	41,5
Van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a Gyerekesély programokban?	66,7	47,2	56,6	43,7
Van-e olyan felnőtt, aki részt vett a Gyerekesély programokban?	43,6	34,9	39,1	35,6

A program célcsoportját a szegény családok gyermekei képezik, ezért különösen kedvező eredmény, hogy azon családokban, ahol hallottak a programról, háromból két gyerek (67%) részt is vett benne. Látható továbbá, hogy nemcsak a jövedelmi küszöb alatt élő családok gyermekei jutottak hozzá a Gyerekesély szolgáltatásaihoz: a mintába került és a programról tájékozott nem szegény családokban körülbelül minden második gyerek (47%) részt vett valamely programelemben. A tájékozottság

és a részvétel nyilván több irányból is összefügg: a megkérdezett felnőttek azért is hallhattak ilyen nagy arányban a programról, mert gyermekük részt vett benne, vagy ők maguk vonódtak be valamilyen formában. A programról hallott felnőttek 39%-a résztvevője is volt annak, itt nem tapasztalunk eltérést a szegény és nem szegény családok között. A felnőttek jellemzően igénybe vevők, kis részben kísérők vagy önkéntesek voltak (lásd Melléklet).

A programban résztvevők számának és a célcsoport elérésének mérésére egy célzott online monitoring rendszert dolgoztunk ki. A rendszer adatai alapján bizonyos szempontok szerint teljes rálátás nyílik a résztvevő gyermekekre és családi hátterükre. Ezért a jelen kutatás Gyerekesély kérdésblokkja inkább a program általános elterjedtségéről, beágyazottságáról nyújt jelzés értékű információkat.

Felhasznált irodalom

Anderson, Sarah E. – Whitaker, Robert C. (2010): Household Routines and Obesity in US Preschool-Aged Children. *Pediatrics*. Official Journal of the American Academy of Pediatrics. DOI: 10.1542/peds.2009-0417. Published online on 8 February 2010.

<http://pediatrics.aappublications.org/content/125/3/420.full.pdf+html>.

Bojer Anasztázia, Kovács Marcell, Simor Éva, Vörös Csabáné, Waffenschmidt Jánosné (2013): 2011. évi Népszámlálás. 3. Országos adatok. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.

http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_orsz_2011.pdf.

The Black Report 1980: Inequalities in Health. Report of a Research Working Group (Chair: Sir Douglas Black). Department of Health and Social Security, United Kingdom.

Black, Sandra E. – Devereux, Paul J. – Salvanes, Kjell G. (2005): From the cradle to the labor market? The effect of birth weight on adult outcomes. *The Quarterly Journal of Economics*, MIT Press, vol. 122(1). pp. 409-439.

Csengeri kistérség. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye. Észak-Alföld régió. Kistérségi helyzetelemzés (é.n.). TÁMOP-5.2.1. MTA Gyerekszegénység Elleni Program, Budapest. (Kistérségi tükör)

http://gyerekesely.tk.mta.hu/uploads/files/vegl_Csengeri_kisterseg_tukor_11maj4.pdf

Danis Ildikó (2010): A fejlődés-lélektani perspektíva: gyermeki szükségletek. In: Surányi Éva - Danis Ildikó - Herczog Mária (szerk.): *Családpolitika más-más szemmel*. Gazdasági és Szociális Tanács, Budapest. 102-137. o.

Gábos András – Szívós Péter – Tátrai Annamária (2012): Szegénység és társadalmi kirekesztettség Magyarországon, 2000-2012. In: Szívós Péter – Tóth István György (szerk.): *Egyenlőtlenség és polarizálódás a Magyar társadalomban*. TÁRKI Monitor Jelentések 2012.

Hámori Szilvia – Köllő János (2011): Kinek használ az évvesztés? Iskolakezdési kor és tanulói teljesítmények Magyarországon. *Közgazdasági szemle*, LVIII. évf., 2011. február. 133–157. o.

Havas Gábor – Kemény István – Kertesi Gábor (2000): A relatív cigány a klasszifikációs küzdőtéren. In: Horváth Ágota – Landau Edit – Szalai Júlia (szerk.):

Cigánynak születni. Tanulmányok, dokumentumok. Aktív Társadalom Alapítvány – Új Mandátum, Budapest.

Kemény István - Janky Béla - Lengyel Gabriella (2004): A magyarországi cigányság, 1971-2003. Gondolat, MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest.

Kertesi Gábor, Kézdi Gábor (2012): A roma és nem roma tanulók teszteredményei közti különbségekről és e különbségek okairól. Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek 2012/5. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaságtudományi Intézet – Budapesti Corvinus Egyetem Emberi Erőforrások Tanszék.

KSH (2005): A jövedelem mint az országos anyagi jólét mérőszáma. Társadalomstatisztikai Füzetek 43. KSH, Budapest.

KSH (2010): A jövedelmen kívüli tényezőkben megnyilvánuló gyermekszegénység és kirekesztődés. KSH, Budapest.

KSH (2013): A relatív jövedelmi szegénység és a társadalmi kirekesztés (Laeken-i indikátorok), 2012. Statisztikai Tükör 2013/66. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/laekindikator/laekindikator12.pdf>

Ladányi János - Szelényi Iván (2000): Ki a cigány? In: Horváth Ágota – Landau Edit – Szalai Júlia (szerk.): Cigánynak születni. Tanulmányok, dokumentumok. Aktív Társadalom Alapítvány – Új Mandátum, Budapest.

Makó Ágnes (2014): A szakképzett pályakezdők munkaerő-piaci helyzete és elhelyezkedési esélyei. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet, Budapest.

http://www.gvi.hu/data/papers/szakiskola_2013_cikk_kutfuz_140210_boritoval.pdf

Spencer, Nick (2010): Health Consequences of Poverty for Children. Published by End Child Poverty with the support of GMB.

Szontágh Éva (2013): Csengeri kistérség. A kistérségben élő gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének, igényeinek és szükségleteinek felmérése 2013. MTA TK Budapest.

Vágó Irén (2005): Felfelé terjeszkedő óvodáztatás – stagnáló hozzáférés. Educatio 4. sz. 742–761. o.

Főbb internetes források:

A népesség gazdasági aktivitás és nemek szerint, 1980–2001 és 2011, országos adatok:

http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/07/tables/load1_1.html

http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_00

A népesség gazdasági aktivitás és nemek szerint 1980, kistérségi szint

http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/21/tables/load2_1_1.html

A népesség gazdasági aktivitás és nemek szerint 1990, kistérségi szint

http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/21/tables/load2_1_2.html

A népesség gazdasági aktivitás és nemek szerint 2001, kistérségi szint

http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/21/tables/prnt2_1_3.html

A népesség gazdasági aktivitás és nemek szerint 2011, országos és kistérségi szint

http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_15

MELLÉKLET

1. számú melléklet: Kiegészítő táblázatok

			nemzetiség		összesen
			nem roma	roma	
szegények- e	igen	N	203	167	370
		% szegények-e	54,9	45,1	100,0
		% nemzetiség	48,1	68,2	55,5
	nem	N	219	78	297
		% szegények-e	73,7	26,3	100,0
		% nemzetiség	51,9	31,8	44,5
összesen		N	422	245	667
		% szegények-e	63,3	36,7	100,0
		% nemzetiség	100,0	100,0	100,0

Képes-e a háztartás arra, hogy egy nagyobb kiadást a saját forrásaiból fedezzen?

	esetszám	%
igen	109	32,4
nem	226	67,6
összesen	335	100

Előfordult-e, hogy kikapcsolták - villanyáramot?

	esetszám	%
igen	33	9,4
nem	314	90,6
összesen	347	100

Jelenleg ki van kapcsolva - villanyáram?

	esetszám	%
igen	5	28,7
nem	12	71,3
összesen	17	100

Előfordult-e, hogy kikapcsolták - vizet?		
	esetszám	%
nincs bevezetve	43	12,4
igen	15	4,4
nem	288	83,2
összesen	347	100

Jelenleg ki van kapcsolva - víz?		
	esetszám	%
igen	3	33,3
nem	5	66,7
összesen	8	100

Előfordult-e, hogy kikapcsolták - gázt?		
	esetszám	%
nincs bevezetve	49	14,1
igen	18	5,3
nem	278	80,6
összesen	346	100

Jelenleg ki van kapcsolva - gáz?		
	esetszám	%
igen	3	30,3
nem	8	69,7
összesen	11	100

Fenyeget-e annak veszélye, hogy tartozás miatt elveszítik a jelenlegi lakásukat?		
	esetszám	%
igen	15	4,7
nem	317	95,3
összesen	333	100

Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogyott a pénzük?		
	esetszám	%
igen	209	61,5
nem	131	38,5
összesen	340	100

			szegények-e		összesen
			igen	nem	
Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogyott a pénzük?	igen	N	124	86	210
		% Előfordult-e ...?	59,0	41,0	100,0
		% szegények-e	72,9	50,3	61,6
	nem	N	46	85	131
		% Előfordult-e ...?	35,1	64,9	100,0
		% szegények-e	27,1	49,7	38,4
összesen	N	170	171	341	
	% Előfordult-e ...?	49,9	50,1	100,0	
	% szegények-e	100,0	100,0	100,0	

	esetszám	%
háztartás: deprivált	138	38,9
háztartás: súlyosan deprivált	96	27,1
gyerek: deprivált	288	43,2
gyerek: súlyosan deprivált	219	32,9

			deprivált		összesen
			igen	minden egyéb	
szegények-e	igen	N	92	87	179
		% szegények-e	51,4	48,6	100,0
		% deprivált	66,7	40,1	50,4
		% összesen	25,9	24,5	50,4
	nem	N	46	130	176
		% szegények-e	26,1	73,9	100,0
		% deprivált	33,3	59,9	49,6
		% összesen	13,0	36,6	49,6
összesen	N	138	217	355	
	% szegények-e	38,9	61,1	100,0	
	% deprivált	100,0	100,0	100,0	
	% összesen	38,9	61,1	100,0	

			súlyosan deprivált		összesen
			igen	minden egyéb	
szegények- e	igen	N	71	109	180
		% szegények-e	39,4	60,6	100,0
		% súlyosan deprivált	74,0	41,9	50,6
		% összesen	19,9	30,6	50,6
	nem	N	25	151	176
		% szegények-e	14,2	85,8	100,0
		% súlyosan deprivált	26,0	58,1	49,4
		% összesen	7,0	42,4	49,4
összesen	N	96	260	356	
	% szegények-e	27,0	73,0	100,0	
	% súlyosan deprivált	100,0	100,0	100,0	
	% összesen	27,0	73,0	100,0	

Milyen jogcímen laknak ebben a lakásban?		
	esetszám	%
tulajdonos (ill. rokona)	306	89,2
bérlik a lakást az önkormányzattól	2	0,6
magánszemélytől bérlik a lakást	10	2,9
egyéb (szívevességi lakó, szolgálati lakásban lakó stb.)	25	7,3
összesen	343	100

Tartozik-e a lakáshoz/ házhoz művelésre alkalmas kert?		
	esetszám	%
igen	346	97,7
nem	8	2,3
összesen	354	100

Termesztenek-e benne zöldséget, gyümölcsöt?		
	esetszám	%
igen	286	85,4
nem	49	14,6
összesen	335	100

Miért nincs az életkorának megfelelő könyve?		
	esetszám	%
nem engedhetik meg maguknak	15	45,1
egyéb ok	18	54,9
összesen	33	100

Körülbelül hány életkorának megfelelő könyve van?		
	esetszám	%
1 és 3 között	87	15,7
4 és 9 között	191	34,4
10 és 19 között	138	24,9
20 vagy több	139	25
összesen	554	100

Milyen gyakran szokott a gyermek étkezni mindkét szülőjével?		
	esetszám	%
minden nap	335	56
hetente többször	222	37,1
hetente egyszer	36	6
soha	5	0,9
összesen	598	100

Milyen gyakran szoktak a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?		
	esetszám	%
minden nap	72	32,3
nagyjából kétnaponta	65	29,3
havonta néhány alkalommal	79	35,8
évente néhány alkalommal	6	2,6
összesen	222	100

A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?		
	esetszám	%
igen	54	8,2
nem	599	91,8
összesen	653	100

			szegények-e		összesen
			igen	nem	
A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?	igen	N	28	25	53
		% jár(t)-e ... ?	52,8	47,2	100,0
		% szegények-e	7,8	8,6	8,1
		% összesen	4,3	3,8	8,1
	nem	N	333	267	600
		% jár(t)-e ... ?	55,5	44,5	100,0
		% szegények-e	92,2	91,4	91,9
		% összesen	51,0	40,9	91,9
összesen	N	361	292	653	
	% jár(t)-e ... ?	55,3	44,7	100,0	
	% szegények-e	100,0	100,0	100,0	
	% összesen	55,3	44,7	100,0	

Hány éves korától járt bölcsődébe?		
	esetszám	%
1	3	8,6
2	32	79,1
3	5	12,3
összesen	40	100

Felvették-e akkor az óvodába, amikor kérte?		
	esetszám	%
igen	511	98,4
nem	8	1,6
összesen	519	100

Mennyire jellemző az óvodára, hogy magas a roma gyerekek aránya?		
	esetszám	%
nagyon jellemző	17	19,9
inkább jellemző	35	42,1
inkább nem jellemző	21	25,4
egyáltalán nem jellemző	11	12,7
összesen	84	100

Melyik jobb: ha egy a roma és a nem roma gyerekek egy, vagy ha külön csoportba járnak?		
	esetszám	%
ha egy csoportba járnak	70	85,1
ha külön csoportba járnak	12	14,9
összesen	83	100

		nemzetiség		összesen	
		nem roma	roma		
Melyik jobb: ha egy a roma és a nem roma gyerekek egy, vagy ha külön csoportba járnak?	ha egy csoportba járnak	N	38	33	71
		% Melyik jobb ... ?	53,5	46,5	100,0
		% nemzetiség	79,2	94,3	85,5
		% összesen	45,8	39,8	85,5
	ha külön csoportba járnak	N	10	2	12
		% Melyik jobb ... ?	83,3	16,7	100,0
		% nemzetiség	20,8	5,7	14,5
		% összesen	12,0	2,4	14,5
összesen	N	48	35	83	
	% Melyik jobb ... ?	57,8	42,2	100,0	
	% nemzetiség	100,0	100,0	100,0	
	% összesen	57,8	42,2	100,0	

Mennyire jellemző az iskolában a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás a gyerekek között?		
	esetszám	%
nagyon jellemző	13	3,2
inkább jellemző	32	7,7
inkább nem jellemző	153	37
egyáltalán nem jellemző	215	52
összesen	414	100

			nemzetiség		összesen
			nem roma	roma	
Melyik jobb: ha egy a roma és a nem roma gyerekek egy, vagy ha külön osztályba járnak?	ha egy osztályba járnak	N	176	144	320
		% Melyik jobb ... ?	55,0	45,0	100,0
		% nemzetiség	68,8	94,7	78,4
		% összesen	43,1	35,3	78,4
	ha külön osztályba járnak	N	80	8	88
		% Melyik jobb ... ?	90,9	9,1	100,0
		% nemzetiség	31,2	5,3	21,6
		% összesen	19,6	2,0	21,6
összesen		N	256	152	408
		% Melyik jobb ... ?	62,7	37,3	100,0
		% nemzetiség	100,0	100,0	100,0
		% összesen	62,7	37,3	100,0

Milyen súlyos a gyermek látásproblémája?

	esetszám	%
nem súlyos, szemüveggel jól lát	40	84
gyengénlátó	7	14
mindkét szemére vak	1	2
összesen	47	100

Ön szerint a gyermek a korához képest testileg ...

	esetszám	%
kevésbé fejlett	9	1,4
átlagosan fejlett	598	90,8
az átlagosnál fejlettebb	51	7,8
összesen	659	100

A gyermek dohányzik-e?

	esetszám	%
rendszeresen	11	2,4
alkalmanként	15	3,3
sohasem	423	94,3
összesen	449	100

A gyermek fogyaszt-e alkoholt?		
	esetszám	%
alkalmanként	6	1,4
sohasem	440	98,6
összesen	446	100

Ön szerint a gyermek a korához képest értelmileg ...		
	esetszám	%
kevésbé fejlett	13	1,9
átlagosan fejlett	595	90,4
az átlagosnál fejlettebb	50	7,7
összesen	658	100

			Ön szerint a gyermek a korához képest testileg			összesen
			kevésbé fejlett	átlagosan fejlett	az átlagosnál fejlettebb	
szegények-e	igen	N	6	334	22	362
		% szegények-e	1,7	92,3	6,1	100,0
	nem	N	3	264	30	297
		% szegények-e	1,0	88,9	10,1	100,0
összesen		N	9	598	52	659
		% szegények-e	1,4	90,7	7,9	100,0

			Ön szerint a gyermek a korához képest értelmileg			összesen
			kevésbé fejlett	átlagosan fejlett	az átlagosnál fejlettebb	
szegények-e	igen	N	11	333	18	362
		% szegények-e	3,0	92,0	5,0	100,0
	nem	N	2	262	33	297
		% szegények-e	0,7	88,2	11,1	100,0
összesen		N	13	595	51	659
		% szegények-e	2,0	90,3	7,7	100,0

Ön születése óta ezen a településen él?		
	esetszám	%
igen	199	56,3
nem	155	43,7
összesen	354	100

Mennyire szeret ezen a településen lakni, ahol most él?		
	esetszám	%
egyáltalán nem szeret	15	4,1
2	26	7,4
3	115	32,4
4	85	24,1
nagyon szeret	113	31,9
összesen	354	100

Tervezi-e hogy elköltözik a településről?		
	esetszám	%
igen	92	26,3
nem	259	73,7
összesen	352	100

Mikorra tervezi az elköltözést?		
	esetszám	%
egy éven belül	16	23,2
1-10 éven belül	49	73
több mint 10 év múlva	3	3,8
összesen	68	100

Hová költözne?		
	esetszám	%
faluba, a járáson/kistérségen belül	5	6,4
városba, a járáson/kistérségen belül	27	34,8
faluba, a járáson/kistérségen kívül	5	6,1
városba, a járáson/kistérségen kívül	19	23,8
külföldre	15	18,8

Felnőttek részvétele a Gyerekesély programban		
	esetszám	%
részvevőként	49	13,6
kísérőként	12	3,5
önkéntesként	12	3,4
egyéb	3	0,9

2. számú melléklet: A felmérés kérdőívei

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

A HÁZTARTÁSBAN ÉLŐ 0-17 ÉVES GYEREKEK SZÁMA

--	--

EBBEN A HÁZTARTÁSBAN HÁNY DARAB GYERMEKKÉRDŐÍV KÉSZÜLT?

--	--

Családok

Háztartás kérdőív

2014

A válaszadás önkéntes!

Település neve: .....

Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem, azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.

Kérdező aláírása: .....

Kérdés kezdete:

2014. .... hónap ..... nap ..... óra ..... perctől

AZ INTERJÚALANY KIVÁLASZTÁSA: Elsősorban a gyerek(ek) édes- vagy nevelőanyja, másodsorban az édes- vagy nevelőapja, harmadsorban az a felnőtt személy, aki a gyerekek gondozásáért elsősorban felel.

Javasolt bemutatkozás:

Jó napot kívánok! ..... vagyok, a ..... Egyetem hallgatója. A kistérség gyerekesély programja keretében kérdőíves felmérést végzünk a gyermeces családok körében. Kérem válaszoljon az alábbi kérdésekre!

HÁZTARTÁSTÁBLA KÓDJAI

KÉRDEZETTHEZ VALÓ VISZONY KÓDJAI:

- 01 – házastársa, élettársa
- 02 – saját vagy a házastárs, élettárs vér szerinti gyermeke
- 03 – nevelt, fogadott gyermeke
- 04 – szülője
- 05 – apósa, anyósa
- 06 – menyje, veje
- 07 – unokája
- 08 – más rokona
- 09 – nem rokon

- 99 – NEM TUDJA

CSALÁDI ÁLLAPOT KÓDJAI:

NŐTLEN/HAJADON

- 01 – nőtlen, hajadon, nincs élettársa
- 02 – nőtlen, hajadon, élettárssal él

HÁZAS

- 03 – házasság, házastárssal él
- 04 – házasság, élettárssal él
- 05 – házasság, de külön élnek, nincs élettársa

ELVÁLT

- 06 – elvált, nincs élettársa
- 07 – elvált, élettárssal él

ÖZVEGY

- 08 – özvegy, nincs élettársa
- 09 – özvegy, élettárssal él

99 – NEM TUDJA

LEGMAGASABB BEFEJEZETT ISKOLAI VÉGZETTSÉG KÓDJAI:

- 00 – általános iskolás korú, vagy még nem iskolás korú
- 01 – kevesebb, mint 8 általános
- 02 – 8 általános
- 03 – szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül
- 04 – szakközépiskolai érettségi; szakképzést követő érettségi
- 05 – gimnáziumi érettségi
- 06 – érettségit követő, nem felsőfokú szakképzés, technikum
- 07 – felsőfokú szakképzés, felsőfokú technikum
- 08 – főiskola
- 09 – egyetem

- 99 – NEM TUDJA

JÁR-E KÓDJAI:

- 00 – nem jár
- 01 – bölcsőde
- 02 – óvoda
- 03 – általános iskola
- 04 – szakmunkásképző
- 05 – szakközépiskola
- 06 – gimnázium, 4 osztályos
- 07 – gimnázium, 5 osztályos
- 08 – gimnázium, 6 osztályos
- 09 – gimnázium, 8 osztályos
- 10 – technikum
- 11 – felsőfokú technikum
- 12 – főiskola
- 13 – egyetem
- 88 – egyéb

- 99 – NEM TUDJA

HOL VAN A MUNKAHELYE KÓDJAI:

- 1 – a településen
- 2 – közeli faluban
- 3 – közeli kisvárosban
- 4 – megyeszékhelyen
- 5 – Budapesten
- 6 – egyéb településen
- 7 – külföldön

- 9 – NEM TUDJA

DOLGOZIK-E/DOLGOZOTT-E KÓDJAI: HA NYUGDÍJ MELLETT DOLGOZIK, DOLGOZÓNAK JELÖLD! A FŐMUNKÁRA VONATKOZÓAN VÁLASZOLJON!

(FŐMUNKA: AMIT A KÉRDEZETT ANNAK TEKINT. HA BIZONYTALAN: AHOL A LEGTÖBB IDŐT TÖLTI)

HA DOLGOZIK/DOLGOZOTT:

- 01 – alkalmazott
- 02 – vállalkozó, önálló, saját vállalkozásában alkalmazott
- 03 – alkalmi munkát végez, megbízásokat vállal
- 04 – közmunkás

HA NEM DOLGOZIK/NEM DOLGOZOTT:

- 05 – munkanélküli (segélyezett)
- 06 – munkanélküli ellátás nélkül
- 07 – nyugdíjas (öregségi, özvegyi, stb.)
- 08 – rokkantnyugdíjas
- 09 – fogyatékkal élő, tartós betegség miatt nem dolgozik
- 10 – gyermekgondozási szabadságon, gyeden, gyésen, gyeten van („főállású anya” is)
- 11 – háztartásbeli, családját látja el
- 12 – tanuló, továbbképzésen, átképzésen vesz részt
- 13 – ápolási díjon van
- 14 – egyéb okból nem dolgozik (pl. eltartott)

99 – NEM TUDJA

1. Összesen Önnel együtt hányan élnek a családban (egy háztartásban)?

..... fő

2. Kérem sorolja fel a háztartás tagjait! Kezdjük Önnel a sort! (KÉRDEZŐ: karikázd be az x-et, ahol ilyen van, ha nem tudja, nem válaszol!)

Sor-száma	Keresztneve	Neme		Születési éve	Kérdezethez való viszonya	Családi állapota	Iskolai végzettsége	Jár-e valamilyen iskolai rendszerű, végzettséget adó képzésre (nem tanfolyam)? Jár-e bölcsődébe vagy óvodába?	Jelenleg dolgozik-e?	HA DOLGOZIK: Hol van a munkahelye?	Dolgozott-e az elmúlt 12 hónapban?	HA DOLGOZOTT: Hány hónapot dolgozott az elmúlt 12 hónapban?	Ebből hány hónapot dolgozott közfoglalkoztatásban? (közmunka)
		férfi	nő	Ha nem tudja: Kb. mikor született? NÉGY SZÁM-JEGGYEL!							KÓD		
KÉRDEZETT		1	2	19 x –	X							x –	x –
2.		1	2	x –								x –	x –
3.		1	2	x –								x –	x –
4.		1	2	x –								x –	x –
5.		1	2	x –								x –	x –
6.		1	2	x –								x –	x –
7.		1	2	x –								x –	x –
8.		1	2	x –								x –	x –
9.		1	2	x –								x –	x –
10.		1	2	x –								x –	x –

3. Önnek összesen hány gyermeke született, beleértve azokat is, akik már nem laknak az Önök háztartásában? (KÉRDEZŐ: HA NEM AZ ANYA A VÁLASZADÓ, AKKOR AZ ANYA GYEREKEINEK A SZÁMA)

..... gyermek

88 – M   99 – NT

4. Melyik évben született a legidősebb gyermeke?

..... évben

9999 – NT

4.a. Van-e vagy korábban volt-e valamelyik gyermeke állami gondoskodásban?

1 – igen → **HA IGEN:** 4.b. Hány gyermeke van vagy volt állami gondoskodásban? .....
gyermek 99 – NT

2 – nem

9 – NT

5. Most arról a lakásról kérdeznék, amiben jelenleg laknak. Mekkora a lakás alapterülete?

..... m²

999 – NT

6. Milyen jogcímen laknak ebben a lakásban?

1 – tulajdonos (ill. rokona)

2 – bérlik a lakást az önkormányzattól

3 – magánszemélytől bérlik a lakást

8 – egyéb (szívességi lakó, szolgálati lakásban lakó stb.)

9 – NT

7 – 8. HA TULAJDONOSOK

7. Mit gondol, mennyit ér ez a lakás / ház?

..... Ft-ot   9 – NT

8. Mennyiért tudnák eladni ezt a lakást?

..... Ft-ért   9 – NT

MINDENKITŐL

9. A lakásban ....

a. Hány szoba van? (A FÉLSZOBA IS SZOBÁNAK SZÁMÍT)	.....db	
b. Van-e konyha?	1 – igen	2 – nem
c. Van-e fürdőszoba?	1 – igen	2 – nem
d. Van-e vízöblítéses WC?	1 – igen	2 – nem

10. Milyen a lakás, ház vízellátása?

- 1 – nincs vezetékes víz → **HA NINCS:** 10.a. Milyen messziről hordják a vizet?
 ..... méterről 0 – NT
- 2 – hálózati vízvezetékes
 3 – házi vízvezetékes
 9 – NT

10.a. Tartozik-e a lakáshoz/ házhoz művelésre alkalmas kert?

- 1 – igen → **HA IGEN:** 10.b. Termesztenek-e benne zöldséget, gyümölcsöt?
 1 – igen
 2 – nem
 9 – NT
- 2 – nem
 9 – NT

11. Jellemző-e az alábbi problémák bármelyike a lakásra, amelyben laknak?

	igen	nem	NT
a. beázik a tető	1	2	9
b. nedves a padlózat, a falak	1	2	9
c. korhad az ablakkeret, a padlózat	1	2	9
d. nincs elég fény, a lakás túl sötét	1	2	9
e. zajosak a szomszédok vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról	1	2	9
f. bűnözés, erőszak, vandalizmus a környéken	1	2	9

12. Mennyi a ... villanyszámla **egy átlagos hónapban**? (ami nincs = 0, NT = 9)

- a. villany ..... Ft /hó
- b. víz és csatorna (figyelem, kéthavonta szokták számlázni) ..... Ft /hó
- c. fűtés (ha fűtési szezonra tudja,
akkor egy óra – 12-vel osztva – kell átszámítani.) ..... Ft /hó
- d. gáz (palackos is. Ha a fűtéssel együtt tudja az összeget,
akkor a fűtésnél kell megadni.) ..... Ft /hó
- e. bérleti díj és ha van közös költség ..... Ft /hó
- f. lakáshitel-törlesztés ..... Ft /hó
- g. más hitel (pl. áruhitel) törlesztés ..... Ft /hó
- h. szemétszállítási díj (egy hónapra!) ..... Ft /hó
- i. egyéb (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás stb.) ..... Ft /hó

13. Kérem, becsülje meg: mennyi a **háztartás** havi nettó (adózás utáni) összes jövedelme?

..... Ft/hó   8 – M   9 – NT

Ha NEM TUDJA, ill. NINCS VÁLASZ:

13.a. És azt megmondaná, hogy a következő kategóriák közül melyikbe tartozik?

1 – 50 ezer Ft, vagy kevesebb	5 – 201 - 250 ezer Ft
2 – 51 - 100 ezer Ft	6 – 251 - 300 ezer Ft
3 – 101 - 150 ezer Ft	7 – 300 ezer Ft felett
4 – 151 - 200 ezer Ft	8 – M
	9 – NT

14. Most különböző jövedelemforrásokat sorolunk fel. Kérem, válassza ki közülük azokat, amelyekből az elmúlt hónapban a család tagjainak jövedelme származott. Hány forint nettó jövedelmük származott ebből? (x – nincs ilyen jövedelemforrásuk)

	Hány forint jövedelmük származott ebből?	NT	X
a. főállásból származó rendszeres munkabér, fizetés	Ft	9	X
b. mellékfoglalkozásból, másodállásból származó jövedelem	Ft	9	X
c. vállalkozásból, üzleti tevékenységből származó jövedelem	Ft	9	X
d. alkalmi munkából származó jövedelem	Ft	9	X
e. közfoglalkoztatásból származó jövedelem	Ft	9	X
f. mezőgazdasági termelésből származó jövedelem	Ft	9	X
g. nyugdíj (bármilyen, árvaellátás is)	Ft	9	X
h. GYES, GYET	Ft	9	X
i. GYED, terhességi gyermekágyi segély (TGYÁS)	Ft	9	X
j. ápolási díj	Ft	9	X
k. családi pótlék	Ft	9	X
l. bármilyen segély, támogatás (pl. foglalkoztatást helyettesítő támogatás, lakásfenntartási támogatás, eseti gyógyszertámogatás, átmeneti segély, rendkívüli gyermekvédelmi támogatás stb.)	Ft	9	X
m. álláskeresősi/munkanélküli/vállalkozói járadék	Ft	9	X
n. táppénz	Ft	9	X
o. családtól kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
p. tartásdíj	Ft	9	X
q. bármilyen más segítő szervezettől, egyéntől kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
r. egyéb, éspedig:	Ft	9	X

15. Van-e Önöknek...

	van	nincs, mert nem engedhetik meg maguknak	nincs, egyéb okból	NT
a. automata mosógépük?	1	2	3	9
b. színes televíziójuk?	1	2	3	9
c. vezetékes telefonjuk?	1	2	3	9
d. mobiltelefonjuk?	1	2	3	9
e. személygépkocsijuk?	1	2	3	9

16. Kérem mondja meg, hogy a háztartásban élő minden 18 éves és fiatalabb gyermeke számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

			Miért nem?			
	igen	nem	nem engedhetik meg maguknak	egyéb ok	NT	X
a. hétköznap napi három étkezés (óvodai, iskolai étkezéssel együtt)	1	2	1	2	9	X
b. hétvégén napi három étkezés	1	2	1	2	9	X
c. legalább naponta egyszer hús, húskészítmény, hal (vagy ennek megfelelő vegetáriánus étel)	1	2	1	2	9	X
d. naponta friss zöldség és gyümölcs fogyasztása	1	2	1	2	9	X
e. két pár megfelelő cipő (beleértve 1 pár minden időben használható cipőt)	1	2	1	2	9	X
f. újonnan vásárolt (nem használt) ruha	1	2	1	2	9	X
g. meleg téli felsőruha	1	2	1	2	9	X
h. külön fekhely	1	2	1	2	9	X
i. kültéri játékok (kerékpár, görkorcsolya, roller stb.)	1	2	1	2	9	X
j. beltéri játékok (készségfejlesztő babajátékok, építő kockák, társasjátékok, számítógépes játékok)	1	2	1	2	9	X
k. különleges események megünneplése (születésnap, névnap, vallási ünnepek)	1	2	1	2	9	X
l. baráti köre rendszeres meghívása közös játszásra és étkezésre	1	2	1	2	9	X
m. évente legalább egy hét üdülés, nyaralás	1	2	1	2	9	X

16.a. Önökhöz elérhető közelségben van-e olyan szabad terület, ahol az Ön gyermeke biztonságban játszhat?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

17. Előfordult-e az elmúlt 1 évben, hogy nem jutott elég pénzük...

	előfordult	nem fordult elő	nem költenek ilyesmire	NT
a. ennivalóra?	1	2	0	9
b. rezsire?	1	2	0	9
c. a lakás megfelelő fűtésére?	1	2	0	9
d. gyógyszerek kiváltására?	1	2	0	9
e. orvosi ellátásra?	1	2	0	9
f. gyermekek iskolai, óvodai költségeire?	1	2	0	9
g. szükséges közlekedésre?	1	2	0	9
h. társasággal, családdal való együttlétre, szórakozásra?	1	2	0	9

18. Megengedhetik-e maguknak, hogy évente legalább egy hétre mindannyian együtt elmenjenek nyaralni?

- 1 – megengedhetik maguknak
- 2 – megengedhetik maguknak, de nem teszik
- 3 – nem engedhetik meg maguknak
- 9 – NT

19. Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogyott a pénzük?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

20. Tegyük fel, hogy egy váratlan, nagyobb összegű (kb. 60 ezer Ft-os) kiadás jelentkezik. Képes-e a háztartás arra, hogy egy ilyen kiadást a saját forrásaiból fedezzen?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Hogy érzi, Önök anyagilag...

- 1 – gondok nélkül élnek,
- 2 – beosztással jól kijönnek,
- 3 – éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből,
- 4 – hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak, vagy
- 5 – nélkülözések között élnek?
- 9 – NT

22. Véleménye szerint egy olyan családnak, mint az Önöké, a mai körülmények között havonta hány forintba lenne szüksége ahhoz, hogy megfelelő színvonalon megéljen?

..... Ft/hó

9 – NT

23. Mostanában sokat beszélnek nálunk a szegénységről. Ön mit mondana: jelenleg Önök...

- 1 – teljes mértékben szegények,
- 2 – bizonyos értelemben szegények, vagy
- 3 – nem szegények?

9 – NT

24. És 3 évvel ezelőtt Önök...

- 1 – rosszabbul éltek,
- 2 – alapvetően ugyanígy éltek, vagy
- 3 – jobban éltek?

9 – NT

25. Mit gondol, hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben?

- 1 – javulni fog,
- 2 – nem változik, vagy
- 3 – romlani fog?

9 – NT

26. Részesült-e az elmúlt 12 hónapban valaki a családtagok közül a következő természetbeni ellátásokból vagy személyes szolgáltatásokból?

	igen	nem	NT
a. közgyógyellátás	1	2	9
b. szociális étkeztetés	1	2	9
c. családsegítés, gondozás családsegítőtől vagy gyermekjóléti szolgálattól	1	2	9
d. élelmiszer, tüzelő juttatás	1	2	9
e. fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	1	2	9
f. adósságkezelési szolgáltatás	1	2	9
g. tankönyv, gyermekintézmény térítési díjának átvállalása (ingyenes étkezés)	1	2	9
h. kisállat, vetőmag (pl. szociális földprogram vagy a Minden gyerek lakjon jól! programok keretében)	1	2	9

27. Sokan vannak ma Magyarországon, akiknek valamilyen tartozásuk, kifizetési hátralékuk van. A következők közül van-e Önöknek valamilyen kifizetési hátralékuk vagy adósságuk?

	van hátralékuk	nincs hátralékuk	nincs ilyen költségük	NT
a. lakbér, albérleti díj, közös költség elmaradásuk	1	2	0	9
b. lakáshitel, áruhitel esetében törlesztőrészlet elmaradásuk	1	2	0	9
c. gázzsámla elmaradásuk	1	2	0	9
d. áram(villany)számla elmaradásuk	1	2	0	9
e. víz-, csatornaszámla, távfűtésszámla elmaradásuk	1	2	0	9
f. egyéb rezsiköltség (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás) elmaradásuk	1	2	0	9
g. bolti tartozásuk	1	2	0	9
h. tartozás családnak / barátoknak / ismerősnek	1	2	0	9
i. egyéb, éspedig	1	2	0	9

28. Kérem, próbálja összeszámolni, hogy mindent egybevetve, hány forint kifizetési elmaradásuk, hátralékuk van? (KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy hitelfelvétel, tartozás esetében a törlesztőrészlet elmaradásról, nem pedig a hitel nagyságáról van szó!)

..... Ft   9 – NT

29. Fenyegeti-e Önöket annak veszélye, hogy tartozás miatt elveszítik a jelenlegi lakásukat?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

30. Előfordult-e az utolsó 3 évben, hogy kikapcsolták Önöknél...

HA IGEN: És most mi a helyzet: ki van kapcsolva ...

					HA IGEN: → És jelenleg ki van kapcsolva?		
	Igen	nem	Nincs bevezetve	NT	igen	nem	NT
a. a villanyáramot?	1	2	0	9	1	2	9
b. a vizet?	1	2	0	9	1	2	9
c. a gázt?	1	2	0	9	1	2	9

31. Most néhány, a közelmúltban bevezetett intézkedésről kérdezem. Hallott-e arról, hogy a gyerekek 50 óra igazolatlan iskolai hiányzása után nem fizetnek iskoláztatási támogatást a családnak?

31.a. Egyetért-e ezzel?

31.b. Érintette-e ez az Önök családját?

Hallott-e arról, hogy...	Hallott-e róla?			Egyetért-e ezzel?			Érintette-e a családját?		
	igen	nem	NT	igen	nem	NT	igen	nem	NT
a. 50 óra igazolatlan iskolai hiányzás után nem fizetnek iskoláztatási támogatást?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
b. rendőr kísérheti az igazgatóhoz azt a 14 év alatti diákot, aki igazolatlanul hiányzik az iskolából?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
c. az önkormányzat elrendelheti, hogy segélyt, közmunkát csak az kaphat, akinek rendezett a lakókörnyezete?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
d. a család a gyermekek után adókedvezményt kap?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
e. a tankötelezettség életkorát 16 évre csökkentették?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
f. a rokkantnyugdíjasok jogosultságát felülvizsgálják?	1	2	9	1	2	9	1	2	9

32. Most az egészségi állapotára vonatkozóan kérdezem. Mit mondana, az Ön egészségi állapota...

- 1 – kiegyensúlyozottan jó,
- 2 – változó, de inkább jónak mondható,
- 3 – változó, nem kielégítő, vagy
- 4 – egészségi állapota inkább rossz?
- 9 – NT

33. Van-e valamilyen tartós vagy krónikus egészségügyi problémája?

- 1 – van
- 0 – nincs
- 9 – NT

34. Ön mennyire tartja magát egészségesnek?

- 1 – egészségesebb, mint az Önhöz hasonló korúak,
- 2 – olyan egészséges, mint a hasonló korúak általában, vagy
- 3 – rosszabb az egészségi állapota, mint a hasonló korúaké?
- 9 – NT

35. Az elmúlt **4 hétben** milyen gyakran érezte...

	állandóan	gyakran	időnként	ritkán	soha	NT
a. azt, hogy tele van életerővel?	1	2	3	4	5	9
b. azt, hogy nagyon ideges?	1	2	3	4	5	9
c. azt, hogy annyira letört, hogy semmi sem tudja felvidítani?	1	2	3	4	5	9
d. nyugodtnak és békésnek magát?	1	2	3	4	5	9
e. azt, hogy tele van energiával?	1	2	3	4	5	9
f. szomorúnak és kedvetlennek magát?	1	2	3	4	5	9
g. azt, hogy kimerült?	1	2	3	4	5	9
h. boldognak magát?	1	2	3	4	5	9
i. azt, hogy fáradt?	1	2	3	4	5	9

36. Országunkban az emberek sokféle nemzetiséghez vagy etnikumhoz tartoznak. Ön milyen nemzetiségűnek tartja magát elsősorban?

1 – magyar	4 – horvát	7 – roma/cigány
2 – német	5 – román	8 – egyéb, éspedig: .....
3 – szerb	6 – szlovák	88 – M 99 – NT

37. És milyen nemzetiségűnek tartja magát másodsorban?

0 – nem tartozik más nemzetiséghez	3 – szerb	7 – roma/cigány
1 – magyar	4 – horvát	8 – egyéb, éspedig: .....
2 – német	5 – román	88 – M 99 – NT
	6 – szlovák	

38. Van-e a családban olyan személy, aki romának/cigánynak vallja magát? (Ha az előző kérdések valamelyikére igennel válaszolt, akkor **rajta kívül**)

- 1 – van
- 2 – nincs
- 9 – NT

39. Ön vagy a háztartásban élők közül valaki tagja-e valamilyen ...

	sosem volt tag	korábban tag volt	most is tag	NT
a. civil vagy egyházi szervezetnek?	0	1	2	9
b. politikai pártnak, szervezetnek?	0	1	2	9

40. Előfordult-e az elmúlt évben, hogy Ön vagy a háztartás valamely tagja önként segített ...

	nem fordult elő	alkalmanként előfordult	rendszeresen előfordult	NT
a. politikai pártnak, civil szervezetnek	0	1	2	9
b. egyházi szervezetnek	0	1	2	9
c. települési közösségnek, lakóközösségnek	0	1	2	9
d. oktatási intézménynek	0	1	2	9
e. rokonoknak, barátoknak, szomszédoknak	0	1	2	9
f. egyébnek (pl. idegeneknek)	0	1	2	9
.....				

41. Ön születése óta ezen a településen él?

1 – igen

2 – nem → **HA NEM:** Melyik évben költözött a településre? ..... évben 9 – NT

42. Mennyire szeret ezen a településen lakni, ahol most él? Kérem, osztályozzon 1-től 5-ig az iskolában megszokott módon, ahol az 5-ös azt jelenti, hogy nagyon szeret itt lakni, az 1-es azt, hogy egyáltalán nem szeret!

egyáltalán nem szeret				nagyon szeret	NT
1	2	3	4	5	9

43. Tervezi-e hogy elköltözik a településről?

1 – igen

→ **43.a. HA IGEN:** Mikorra tervezi az elköltözést?

1 – egy éven belül

2 – 1-10 éven belül

3 – több, mint 10 év múlva

9 – NT

→ **43.b.** Hová költözne?

1 – faluba, a járáson/kistérségen belül

2 – városba, a járáson/kistérségen belül

3 – faluba, a járáson/kistérségen kívül

4 – városba, a járáson/kistérségen kívül

5 – külföldre

9 – NT

2 – nem

9 – NT

44. Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a gyermekszegénység elleni programban/gyerekesély programban?

1 – igen

2 – nem → **Ugrás a 47. kérdésre!**

9 – NT

45. Kérem, mondja meg, hogy a családjában van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a gyerekesély program keretében szervezett programokban, vagy igénybe vette a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

46. Ön vagy a család valamely más felnőtt tagja részt vett-e a gyerekesély program keretében szervezett programokban vagy igénybe vette-e a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

46.a. HA IGEN: Milyen minőségben vett részt?

1 – résztvevőként, igénybe vevőként (pl. képzésen, előadáson)

2 – kísérőként

3 – önkéntes segítőként

TÖBB VÁLASZ LEHET

4 – egyéb, éspedig:.....

9 – NT

2 – nem

9 – NT

MINDENKITŐL

47. Kérjük, mondja el saját szavaival, hogy mit tart a településen jónak, előnyösnek a gyerekek szempontjából?

.....
.....
.....

48. És mit tart hiányosságnak, mire lenne szükség a településen ahhoz, hogy a gyerekeknek jobb helyzetük legyen?

.....
.....
.....

KÖSZÖNJÜK A VÁLASZADÁST!
(KÉRDEZŐ: FOLYTASD A GYERMEKKÉRDŐÍVVEL!)

KÉRDÉSEK A KÉRDEZŐNEK

K1. Hogyan ítéled meg a lakást?

	igen	nem	NT
a. A lakás sötét vagy berendezése sivár, egyhangú.	1	2	9
b. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából tiszták.	1	2	9
c. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából rendezettek.	1	2	9
d. Az épület biztonságos egy gyerek számára (nem balesetveszélyes, nem rejt egészségügyi kockázatot).	1	2	9
e. Az udvar rendezett	1	2	9
f. A környező házak jó állapotúak, rendezettek	1	2	9
g. Az utca földút	1	2	9

K2. Jelen volt-e a kérdezett gyereke, gyerekei a beszélgetésen?

1 – igen

2 – nem

K3. **HA IGEN:** Az interjú alatt hogyan viselkedett az anya/a kérdezett a jelen lévő gyerekekkel?

	igen	nem	NT
a. Az anya / a kérdezett bátorította a gyereket, hogy vegyen részt a társalgásban.	1	2	9
b. Az anya / a kérdezett válaszolt a gyerek kérdéseire, kéréseire.	1	2	9
c. Az anya / a kérdezett beszélgetett a gyerekekkel (nem számít beszélgetésnek, ha csak rászólt a gyerekekre, vagy negatív megjegyzést tett rá).	1	2	9
d. Az anya / a kérdezett bemutatatta a kérdezőt a gyerekeknek.	1	2	9
e. Amikor az anya / a válaszoló a gyerekekről beszélt, vagy mondott valamit a gyerekeknek, a hangneme, illetve ahogy beszélt, az a gyerek iránti pozitív érzéseiről tanúskodott.	1	2	9

A KÉRDEZÉS VÉGE: ..... óra ..... perc

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

--	--

Gyermek sorszáma
a háztartástáblából

.....

Gyermek keresztnéve

--	--	--	--

év

Gyermek születési ideje

--	--

hó

--	--

Hány éves?

Családok

Gyermek kérdőív

2014

A válaszadás önkéntes!

Település neve: .....

--	--

---

*Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem,
azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.*

Kérdező aláírása: .....

**A CSALÁDBAN LÉVŐ ÖSSZES 0-17 ÉVES GYEREKRE KI KELL TÖLTENI 1-1
KÉRDŐÍVET!**

KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy minden kérdés a címlapon szereplő keresztnévű gyerekre vonatkozik!

1. Meg tudná mondani, hogy mennyi volt a gyermek súlya, amikor megszületett?

..... gramm

9 – NT → **HA NEM TUDJA:** 1.a. És azt meg tudná-e mondani, hogy....

1 – 1500 gramm alatti,

2 – 1500-2500 gramm közötti, vagy

3 – 2500 gramm feletti súllyal született-e a gyermek?

9 – NT

2. A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 2.a. Hány éves korától? ..... év 99 – NT

2 – nem

9 – NT

3. A gyermek jár(t)-e Biztos Kezdet gyerekházba?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 3.a. Összesen hány hónapot járt? ..... hó 99 – NT

KÉRDEZŐ: ha évet mond, számold át hónapra!

3.b. Milyen gyakorisággal járt?

1 – naponta

2 – hetente többször

3 – havonta többször

4 – havonta egyszer vagy ritkábban

9 – NT

2 – nem

9 – NT

4. Járt-e a gyermek gyógytornára, fejlesztő tornára, logopédiai fejlesztésre, vagy egyéb, szakember által javasolt fejlesztésre?

1 – igen → **HA IGEN:** 4.a. Hány éves volt a gyermek, amikor elkezdődött a fejlesztése?
..... éves 9 – NT

2 – nem

9 – NT

5. Most a gyermek egészségi állapotáról kérdezek.
Van-e a gyermeknek hallásproblémája?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

6. Van-e a gyermeknek látásproblémája?

1 – van → **HA VAN:** 6.a. Milyen súlyos a probléma?

1 – nem súlyos, szemüveggel jól lát

2 – gyengénlátó

3 – egyik szemére vak

4 – mindkét szemére vak

9 – NT

2 – nincs

9 – NT

7. Van-e a gyermeknek valamilyen EGYÉB tartós egészségügyi problémája (pl. asztma, allergia, reflux stb.)?

1 – van

2 – nincs → **ugrás a 9-re!**

9 – NT

8. Kérem, mondja meg, hogy az alábbiak közül milyen betegségei vannak a gyermeknek!

	Van	Nincs	NT	X
a. mozgásszervi (csontozat, ízületek, izomzat) rendellenesség	1	2	9	X
b. keringési betegség (pl. szívrendellenesség)	1	2	9	X
c. tartós idegrendszeri betegség (pl. epilepszia)	1	2	9	X
d. emésztőrendszeri betegség (fekély, reflux stb.)	1	2	9	X
e. asztma	1	2	9	X
f. egyéb légzőszervi betegség	1	2	9	X
g. allergia (szénanátha, ekcéma)	1	2	9	X
h. depresszió vagy más pszichikai betegség	1	2	9	X
i. kóros soványság	1	2	9	X
j. kóros kövérség	1	2	9	X
k. egyéb betegség, éspedig:.....	1	2	9	X

9. Ön szerint a gyermek a korához képest testileg...

1 – kevésbé fejlett,

2 – átlagosan fejlett, vagy

3 – az átlagosnál fejlettebb?

9 – NT

10. Ön szerint a gyermek a korához képest értelmileg...

- 1 – kevésbé fejlett,
- 2 – átlagosan fejlett, vagy
- 3 – az átlagosnál fejlettebb?
- 9 – NT

11. Van-e a gyermeknek az életkorának megfelelő könyve? (KÉRDEZŐ: A testvérével közös könyv is. Tisztázd, hogy a kötelező iskolai tankönyvek nem számítanak bele!)

1 – van   **HA VAN: 11.a.** Körülbelül hány életkorának megfelelő könyve van a gyermeknek?

- 1 – 1 és 3 között
- 2 – 4 és 9 között
- 3 – 10 és 19 között
- 4 – 20 vagy több
- 9 – NT

2 – nincs   **HA NINCS: 11.b.** Miért nincs?

- 1 – nem engedhetik meg maguknak
- 2 – egyéb ok
- 9 – NT

9 – NT

12. Együtt szokott-e a gyermek étkezni mindkét szülőjével? (KÉRDEZŐ: Ha nem édesapjával, édesanyjával él egy háztartásban, akkor a nevelőszülőjével)

1 – igen   **HA IGEN: 12.a.** Milyen gyakran?

- 1 – minden nap,
- 2 – hetente többször,
- 3 – hetente egyszer,
- 4 – havonta egyszer, vagy
- 5 – még ritkábban
- 9 – NT

2 – nem

9 – NT

0-9 ÉVES GYEREKEKRE

13. Szoktak-e Önök otthon a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?

1 – igen → **HA IGEN: 13.a.** Milyen gyakran szoktak?

- 1 – minden nap
- 2 – nagyjából kétnaponta
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal

2 – nem

9 – NT

9 – NT

3–17 ÉVES GYEREKEKRE

14. Hány éves korától jár(t) a gyermek óvodába?

..... éves korától

0 – nem járt óvodába → **ugrás a 17. kérdésre!**

99 – NT

15. Hány éves koráig járt a gyermek óvodába?

..... éves koráig

88 – jelenleg is óvodás

99 – NT

16. Felvették-e akkor az óvodába, amikor kérte?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

17. Szokott-e a gyermeke számítógépet használni?

1 – igen → **17.a. HA IGEN:** Hol szokott számítógépet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

18. Szokott-e a gyermeke internetet használni?

1 – igen → **18.a. HA IGEN:** Hol szokott internetet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

6-17 ÉVESEK GYEREKEKRE

19. Hány éves korában kezdte el a gyerek az általános iskolát?

..... éves korában → **19.a. HA 7 ÉVESEN VAGY KÉSŐBB:** Mi volt ennek az oka?

- 1 – év-vesztes
- 2 – szülő kérése
- 3 – iskolaéretlen volt
- 4 – beteg volt
- 5 – egyéb ok, éspedig .....
- 9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET!

0 – még nem iskolás

99 – NT

20. Valamilyen probléma miatt most vagy régebben járt-e kiségitő, felzárkóztató osztályba?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Volt-e magántanuló, vagy eltanácsolták-e valamelyik iskolából?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

22. Ismételt-e évet az általános iskolában?

- 1 – igen   **22.a. HA IGEN:** Hányszor? ..... alkalommal
- 9 – NT

2 – nem

9 – NT

23. Mennyi volt a gyermek utolsó év végi tanulmányi átlageredménye?

Ha pótvizsgázott, mennyi volt a pótvizsga utáni tanulmányi átlageredménye?

..... , ...

9 – NT

24. Hányadik osztályba jár jelenleg?

..... osztályba

88 – jelenleg nem jár iskolába → **ugrás a 29-re!**

99 – NT

25. Milyen tantervű osztályba jár?

- 1 – normál osztály/csoport
- 2 – gyógypedagógiai osztály/csoport
- 3 – tagozatos osztály/csoport, éspedig: .....
- 9 – NT

26. Jár-e jelenleg napközibe?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

27. Igénybe veszi-e az iskolai étkeztetést....

	Igen	nem	NT
a. iskolaévben	1	2	9
b. nyáron	1	2	9

28. **HA ÉTKEZIK AZ ISKOLÁBAN**

Az iskolai étkezéséért...

- 1 – a teljes összeget,
- 2 – az összeg egy részét, vagy
- 3 – semmit nem fizetnek?
- 9 – NT

28.a. A gyermek dohányzik-e?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

28.b. A gyermek fogyaszt-e alkoholt?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

29. Jár-e a gyermek valamilyen különóra (pl: sport-, zene-, színház-, táncóra), vagy tagja-e ilyen célú szervezetnek, egyesületnek?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

30. Milyen gyakran olvas a gyermek kedvtelésből?

- 1 – minden nap
- 2 – hetente néhány alkalommal
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal
- 5 – sohasem
- 9 – NT

31. Az elmúlt évben volt-e a gyermek valamelyik családtaggal, vagy a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson? (KÉRDEZŐ: az iskolai szervezésű programokat ne számítsd!)

1 – igen

2 – nem

9 – NT

32. Ha a család együtt néz TV-t, meg szokták-e beszélni Önök a gyermekkel a látottakat?

1 – igen

2 – nem

8 – nincs TV-jük

9 – NT

32.a. Most arról kérdezzük, hogyan tölti gyermeke a szabadidejét. Mennyire jellemző, hogy a gyerekek a szabadidejében....

Mennyire jellemző, hogy...	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. tv-t néz	4	3	2	1	9
b. számítógépezik	4	3	2	1	9
c. otthon játszik (egyedül, vagy testvéreivel)	4	3	2	1	9
d. szüleinek segít (háztartásban, üzletben stb.)	4	3	2	1	9
e. szervezett programon vesz részt	4	3	2	1	9
f. sportol, kirándul	4	3	2	1	9
g. barátaival, haverjaival találkozik	4	3	2	1	9
h. presszóba, bárba, kocsmába jár	4	3	2	1	9
i. csavarog, lődörög	4	3	2	1	9
j. egyáltalán nincs szabadideje	4	3	2	1	9
k. semmit sem csinál	4	3	2	1	9
l. egyéb tevékenységet végez	4	3	2	1	9

33. A gyermek számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

			Miért nem?			
	Igen	Nem	Nem engedhetik meg maguknak	Egyéb okok	NT	X
a. megfelelő hely tanulásra, házi feladat elkészítésére	1	2	1	2	9	X
b. íróasztal	1	2	1	2	9	X
c. minden, az iskola, óvoda által elvárt felszerelés	1	2	1	2	9	X
d. szótár	1	2	1	2	9	X
e. rendszeres szabadidős tevékenységben való részvétel (pl. sportolási lehetőség, ifjúsági programok)	1	2	1	2	9	X
f. fizetős iskolai kirándulásokon és programokon való részvétel	1	2	1	2	9	X
g. fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő foglalkozás, sport, stb.)	1	2	1	2	9	X
h. zsebpénz	1	2	1	2	9	X

MINDENKITŐL

34. Talán korai még erről beszélni, mégis mit gondol, milyen iskolai végzettséget fog a gyermeke szerezni?

- 1 – legfeljebb 8 osztály
- 2 – szakiskola
- 3 – szakközépiskola
- 4 – gimnázium
- 5 – felsőfok
- 9 – NT

HA A GYEREK ÓVODÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi óvodájáról.

35. Melyik óvodába jár a gyermek jelenleg?

..... (óvoda neve és települése)

9 – NT, NV

36. Mennyire jellemzők a gyermek jelenlegi óvodájára a következők?

	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. Jók az óvónők.	4	3	2	1	9
b. Az óvodában figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség.	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlzsúfoltak a csoportok.	4	3	2	1	9

37. Mennyire jellemző az óvodára, hogy magas a roma gyerekek aránya?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT, NV

38. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy óvodában a roma és a nem roma gyerekek egy csoportba, vagy ha külön csoportba járnak?

- 1 – ha egy csoportba járnak
- 2 – ha külön csoportba járnak
- 9 – NT

39. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az óvoda sikereinek, erősségeinek?

.....

.....

.....

40. És mit tart az óvoda hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....

.....

.....

HA A GYEREK ISKOLÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi iskolájáról.

41. Melyik iskolába jár a gyermek jelenleg?

..... (iskola neve és települése)

9 – NT, NV

42. Mennyire jellemző az iskolában a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás a gyerekek között?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT

43. Mennyire igazak a következő állítások a gyermek jelenlegi iskolájára?

	teljesen igaz	inkább igaz	inkább nem igaz	egyáltalán nem igaz	NT
a. Jók a pedagógusok.	4	3	2	1	9
b. Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlzsúfoltak az osztályok.	4	3	2	1	9

44. Mennyire jellemző az iskolára, hogy magas a roma tanulók aránya?

1 – nagyon jellemző

2 – inkább jellemző

3 – inkább nem jellemző

4 – egyáltalán nem jellemző

9 – NT, NV

45. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy iskolában a roma és a nem roma gyerekek egy osztályba, vagy ha külön osztályba járnak?

1 – ha egy osztályba járnak

2 – ha külön osztályba járnak

9 – NT

46. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az iskola sikereinek, erősségeinek?

.....

.....

.....

47. És mit tart az iskola hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....

.....

.....

**KÖSZÖNJÜK, HOGY VÁLASZAIVAL SEGÍTETTE
MUNKÁNKAT!**